bilim ve sosyalizm yayınları
6

KOMÜNİST MANİFESTO

KARL MARX
FRİEDRİCH ENGELS

KOMÜNİST MANİFESTO / BİLİM VE SOSYALİZM YAYINLARI / MARX - ENGELS

KOMÜNİST PARTİSİ MANİFESTOSU

"Bu eser, yeni dünya görüşünü, sosyal yaşantıyı ve en kapsamlı ve derin gelişme doktrini olarak diyalektiği de içeren tutarlı materyalizmi, sınıf savaşının teorisini, ve, yeni, komünist bir toplumun yaratıcısı proletaryanın dünya ölçüsünde tarihsel devrimci rolünü dehanın açıklığı ve parlaklığıyla özetlemektedir."

LENİN

Komünist Partisi Manifestosu'nun bu çevirisinde, 1848'de yayınlanan almanca aslından 1888'de Samuel Moore tarafından çevrilerek Friedrich Engels'in gözden geçirdiği ve onayladığı ingilizce metin esas alındı. Çeviri almanca aslıyla ve fransızca çevirileriyle de karşılaştırıldı. Kitapta 1888 ingilizce baskısı ve 1890 almanca baskısı için Engels'in notlarına yer verildi; ayrıca, değişik baskıları için Marx ve Engels'in yazdıkları bütün önsözler biraraya getirildi.

Mart 1976

BİLİM VE SOSYALİZM YAYINLARI
Yönetici : Süleyman Ege
Ataç Sokak, No. 36/2
Yenişehir - Ankara
Tel : 17 03 27

KOMÜNİST PARTİSİ MANİFESTOSU

Yazanlar
Karl MARX - Friedrich ENGELS

Çeviren
Süleyman ARSLAN

İÇİNDEKİLER

1872 TARİHLİ ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ

O ZAMANKİ KOŞULLAR ALTINDA ancak gizli olabilen "Komünistler Birliği" adındaki enternasyonal işçi kuruluşu, Kasım 1847'de Londra'da yapılan kongresinde, aşağıda imzaları olan bizleri, halkoyuna sunulmak üzere tam bir teorik ve pratik parti programını hazırlamakla görevlendirdi. Şubat Devriminden* birkaç hafta önce elyazmaları Londra'da baskıya giren bu Manifest, böylece meydana geldi. Önce almancası yayınlanarak, yine aynı dilde olmak üzere, Almanya'da, İngiltere'de ve Amerika'da en az 12 değişik baskısı çıktı. İngilizce olarak önce 1850 yılında Bn. Helen Macfarlane'in çevirisiyle Londra'da **Red Republican**'da; 1871'de de en az üç ayrı çevirisi Amerika'da yayınlandı. Fransızca olarak önce Paris'te, 1848 Haziran ayaklanmasından önce; son zamanlarda da New York'ta çıkan **Le Socialiste** adlı organda yayınlandı. Şimdi yeni bir çevirisi hazırlanmaktadır. Polonya dilinde bir çeviri, ilk almanca baskıdan az sonra Londra'da; rusça olarak da altmış yıllarında Cenevre'de yayınlandı. İlk baskısından he-

* Şubat 1848 Fransız Devrimi.

men sonra Danimarka diline de çevrildi.

Son yirmibeş yıl içinde, koşulların değişmesine karşın, Manifest'te geliştirilmiş olan temel ilkeler ana çizgileriyle bugün de doğrudur. Şu ya da bu ayrıntı daha doğru bir hale getirilebilir. Manifest'te açıklandığı gibi, bu temel ilkelerin pratikte kullanılması, her yerde ve her zaman tarihsel durumlara bağlıdır; onun için II. bölümün sonunda ileri sürülen devrimci tedbirlere özel bir ağırlık verilmemelidir. O kısım bugün birçok bakımlardan başka türlü ifade edilebilirdi. Modern sanayinin son yirmibeş yıl içindeki hızlı gelişmesi ve onunla birlikte işçi sınıfı partisinin gelişen örgütlenmesi; Şubat Devriminin, ve ondan daha önemlisi, ilk kez olarak proletaryanın politik egemenliği iki ay elinde tutmuş olduğu Paris Komünü'nün pratik deneyimleri karşısında, bu programın bazı ayrıntıları artık eskimiştir. Paris Komünü, özellikle bir şeyi, "işçi sınıfının hazır bir devlet mekanizmasını eline geçirip onu kendi amaçları için kullanmakla yetinemiyeceğini" kanıtlamıştır. (Bakınız: **Fransa'da İç Savaş, Enternasyonal İşçi Birliği Genel Konseyinin Çağrısı,** Londra, Truelove, 1871, sayfa 15; burada, bu nokta daha da geliştirilmiştir.) Ayrıca, sosyalist yazının eleştirisinin, ancak 1847'ye dek olanı içine aldığı için, eksikleri vardır; aynı biçimde çeşitli muhalefet partileri karşısında komünistlerin tutumuna ait görüşler (bölüm IV), genel çizgileriyle bugün de doğru olmasına karşın, politik durum tamamen değiştiği ve tarihsel gelişme o bölümde sayılan partileri ortadan kaldırdığı için, uygulamada artık eskimiştir.

Bununla birlikte, Manifest, kendimizde değiştirmeye hak bulmadığımız tarihsel bir belgedir. İleride yapılacak bir basımda, 1847'den bugüne dek alınmış mesafeyi gösteren bir giriş yayınlanabilir; elinizdeki basım, bu iş için bize zaman bırakmıyacak kadar beklenmedik bir çabuklukta olmuştur.

Karl Marx, F. Engels

Londra, 24 Haziran 1872

KOMÜNİST PARTİSİ MANİFESTOSU'nun, Bakunin tarafından yapılan ilk rusça çevirisini altmışların başında* **Kolokol** yayınevi yayınladı. O sıralarda Batı, Manifesto'nun **rusça** baskısını yalnızca edebî bakımdan ilginç bir metin olarak görüyordu. Böyle bir görüş bugün olanaksızdır.

O sıralarda (Aralık 1847) proletarya hareketinin, henüz ne kadar sınırlı bir alanı kapsadığını, Manifesto'nun son bölümü açıkça gösterir. Bu bölümde, komünistlerin çeşitli ülkelerdeki çeşitli muhalefet partileri karşısındaki durumları incelenmiştir. Bu bölümde, Rusya ve Birleşik Devletler yer almaz. O zaman, Birleşik Devletler, Avrupa'nın artı-proleter gücünü göçler yoluyla emerken, Rusya'nın tüm Avrupa gericiliğinin son büyük yedek kuvveti durumunda olduğu bir zamandı. Her iki ülke de, Avrupa'ya hammadde sağlıyorlardı ve aynı zamanda, Avrupa'nın sanayi ürünlerinin satışı için pazar görevini yerine getiriyorlardı. Bu yüzden, o sıralarda her iki ülke de, şu ya da bu biçimde, Avrupa'da yürürlükte olan düzenin temel direği durumundaydılar.

Bugün durum ne kadar farklıdır! Avrupa'dan Kuzey Amerika'ya olan göç, bu ülkede tarımın büyük bir gelişme göstermesini sağlamış, bu gelişme, rekabet yoluyla, Avrupa'daki büyük ve küçük toprak mülkiyetini temellerinden sarsmıştır. Ayrıca, bu göç, Birleşik Devletler'in muazzam sanayi kaynaklarını, kısa zamanda, Avrupa'nın ve özellikle İngiltere'nin bugüne dek sanayide sürdürdüğü tekelini sarsacak bir ölçüde ve büyük bir enerjiyle işletmesini de olanaklı bir duruma getirmiştir. Bu her iki durum, Amerika'nın kendisine devrimci nitelikte bir etki yapmaktadır. Tüm politik yapının temelini oluşturan küçük ve orta çiftçilerin toprak mülkiyeti, dev tarım

---

* Sözü edilen çeviri 1869'da yayınlanmıştır. 1888 tarihli ingilizce baskıya Engels'in önsözünde Manifesto'nun rusça çevirisinin yayınlanma tarihi de yanlış olarak bildirilmiştir. [Bkz. s. 14.]

işletmelerinin rekabeti karşısında adım adım çöküyor; aynı zamanda, sanayi bölgelerinde ilk kez olarak, yığın halinde proletarya ve sermayenin müthiş bir temerküzü görülüyor.

Ya Rusya! 1848 - 49 Devrimi sırasında, yalnızca Avrupalı prensler değil, Avrupalı burjuvalar da, henüz uyanmakta olan proletaryanın elinden kurtuluş yolunu Rus müdahalesinde bulmuşlardı. Çar, Avrupa gericiliğinin başı ilân edilmişti; bugün, o, Gatchina'da devrimin bir tutsağıdır, ve Rusya, Avrupa'daki devrimci eylemin öncüsüdür.

Komünist Manifestosu'nun amacı, modern burjuva mülkiyetinin yaklaşmakta olan kaçınılmaz çöküşünü ilân etmekti. Ama Rusya'da hızla gelişen kapitalist vurgunculuk ve henüz gelişmeye başlayan burjuva toprak mülkiyeti karşısında, toprağın yarısından fazlası üzerinde köylülerin ortak mülkiyetini görüyoruz. Soru şudur: Oldukça sarsılmış olduğu halde yine de toprak üzerinde ilkel ortak mülkiyetin bir biçimi olan Rus **obshchina**'sı,* doğrudan doğruya ileri komünist ortak mülkiyet biçimine geçebilir mi? Yoksa tersine, önce Batı'nın tarihsel evrimini oluşturan çözülme sürecinin aynını mı izlemelidir?

Bu soruya bugün verilebilecek tek karşılık şudur: Eğer Rus Devrimi, Batı'da bir proleter devriminin başlangıç işareti olursa, ve böylece bu iki devrim birbirlerini tamamlarlarsa, bugünkü Rus ortak toprak mülkiyeti, komünist bir gelişmenin başlangıç noktası olabilir.

Karl Marx, F. Engels

Londra, 21 Ocak 1882

1883 TARİHLİ ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ

NE YAZIK Kİ, bu basımın önsözünü tekbaşıma imzalamak zorundayım. Marx, Avrupa ve Amerika işçi

* **Obshchina** : Eşitlikçi ilkel köy topluluğu.

sınıfının kendisine herkesten çok borçlu bulunduğu bu insan, şimdi Highgate mezarlığında yatıyor; ve mezarının üstünde baharın ilk çimenleri yeşermektedir. Onun ölümünden sonra Manifest'in yeniden gözden geçirilmesi ya da tamamlanması artık hiç düşünülemez. Onun için burada şu noktaları belirtmeyi daha da gerekli görüyorum:

Tüm Manifest boyunca görülen temel düşün —her tarih döneminin ekonomik üretiminin ve zorunlu olarak bundan çıkan toplumsal biçimlenmenin, o dönemin politik ve düşünce tarihinin temelini oluşturdukları, ve bunun sonucu olarak, (ilkel komünal toprak mülkiyetinin ortadan kalkmasından buyana) bütün tarihin sömürülenle sömüren, egemen olanla egemen olmayan sınıfların toplumsal gelişmenin çeşitli aşamalarındaki savaşımlarının, yani sınıf savaşımlarının tarihi olduğu; ama bu savaşımın şimdi ulaştığı aşamada, sömürülen ve ezilen sınıfın (proletaryanın), aynı zamanda tüm toplumu sömürüden, ezilmeden ve sınıf savaşımlarından nihaî olarak kurtarmadan, kendini sömüren ve ezen sınıftan (burjuvaziden) kurtaramıyacağı düşünü— bu temel düşün, yalnızca ve tekbaşına Marx'ındır.*

Bunu birçok kez belirttim, ama şimdi artık bunun Manifest'in önsözünde de yazılı bulunması gereklidir.

F. Engels

Londra, 28 Haziran 1883

1888 TARİHLİ İNGİLİZCE BASKIYA ÖNSÖZ

MANİFESTO, başlangıçta yalnızca Almanları içine alan, daha sonra uluslararası nitelik kazanan, ve,

---

* Manifesto'nun ingilizce çevirisine yazdığım önsözde şöyle dedim : "Kanımca Darwin'in teorisi biyoloji için ne yapmışsa, tarih için onu yapacak olan bu önermeye, 1845'ten önce her ikimiz de yavaş yavaş yaklaşmaktaydık. Benim tekbaşıma, bu önermeye doğru ne kadar ilerlemiş olduğumu en iyi olarak **İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu** adlı eserim gösterir. Ancak, 1845

1848'den önce Kıta Avrupa'sına egemen olan politik koşullar altında kaçınılmaz olarak gizli çalışan bir derneğin, Komünist Ligası adındaki bir işçi örgütünün platformu olarak yayınlandı. Liga'nın Kasım 1847'de* yapılan bir kongresinde, Marx ve Engels'e tam bir teorik ve pratik parti programını basılmak üzere hazırlamaları görevi verilmişti. Almanca yazılan metin, Ocak 1848'de, 24 Şubat 1848 Fransız Devriminden birkaç hafta önce Londra'da baskıya verildi. Haziran 1848 ayaklanmasından az önce, Paris'te bir fransızca çevirisi yayınlandı. Bn. Helen Macfarlane'in yaptığı ilk ingilizce çeviri, Julian Harney'in "Red Republican" adlı dergisinde 1850 tarihinde Londra'da yayınlandı. Danimarka ve Polonya dillerinde de birer baskısı yapılmıştır.

Haziran 1848 Paris ayaklanmasının, proletarya ile burjuvazi arasındaki bu ilk büyük savaşın, yenilgiye uğraması, Avrupa işçi sınıfının sosyal ve politik amaçlarını bir süre için tekrar arka plana itti. O zamandan buyana, iktidar için savaşım, Şubat Devriminden önce olduğu gibi, yine mülk sahibi sınıfın farklı kesimleri arasında oluyordu; işçi sınıfı, politik bakımdan, bir soluk alabilme savaşımına ve orta sınıf radikallerinin aşırı sol kanadı durumuna indirgenmişti. Bağımsız proletarya hareketleri nerede canlılık belirtileri gösterdiyse, amansız bir biçimde bastırıldı. Nitekim, Prusya polisi, Komünist Ligası'nın o sırada Köln'de bulunan Merkez Komitesini ortaya çıkardı. Üyeler tutuklandılar ve, onsekiz ay süren bir hapislikten sonra, Ekim 1852'de yargılandılar. Bu ünlü "Köln Komünist Yargılaması" 4 Ekim'den 12 Kasım'a dek sürdü; tutuklulardan yedisi, üç ilâ altı yıl arasında değişen kalebentlik cezalarına çarptırıldılar. Liga, bu karardan hemen sonra, geri kalan üyeleri tarafından resmen dağıtıldı. Manifesto'ya gelin-

---

ilkbaharında, Brüksel'de Marx'la yeniden buluştuğum zaman, o bu önermeyi, hemen hemen yukarıda belirttiğim kadar açık bir biçimiyle önüme serdi." [1890 tarihli almanca baskıya Engels'in notu.]

* [Londra'da. - yay.]

ce, bundan böyle, unutulmaya mahkûm edilmişe benziyordu.

İşçi sınıfı egemen sınıflara karşı yeni bir saldırı için yeterli gücü yeniden kazandığı zaman, Enternasyonal İşçi Birliği doğdu. Ancak, Avrupa ve Amerika'nın tüm militan proletaryasını birleştirme özel amacıyla kurulan bu birlik, Manifesto'da konulmuş olan ilkeleri hemen ilân edemedi. Enternasyonal, İngiliz işçi sendikalarının, Fransa, Belçika, İtalya ve İspanya'daki Proudhon yandaşlarının ve Almanya'daki Lassalle'cilerin* kabul edebileceği kadar geniş bir program ortaya koymak zorundaydı. Bütün partilerin benimseyeceği biçimde böyle bir programı kaleme alan Marx, birlikte eylem ve karşılıklı tartışma sonucunda mutlaka doğacak olan işçi sınıfının entellektüel gelişmesine tam olarak güveniyordu. Sermayeye karşı yürütülen savaşım içinde karşılaşılan olaylar ve durumlar, zaferlerden çok yenilgiler, her derde deva harcıâlem düşünlerin yetersizliğini insanlara mutlaka öğretecek ve işçi sınıfının gerçek kurtuluş koşullarının tam bir kavranışını hazırlayacaktı. Ve, Marx haklıydı. Enternasyonal, 1874'te dağıldığı zaman, işçileri, 1864'te olduklarından çok farklı bir bilinç düzeyinde insanlar olarak bıraktı. Fransa'da Proudhon'culuk, Almanya'da Lassalle'cilik ölmekteydi ve tutucu İngiliz sendikaları bile, uzun zamandır, çoğu Enternasyonal'le ilişkilerini kestikleri halde, geçen yıl Swansea'de, başkanlarının, onlar adına, "Kıta sosyalizmi bizim için korkunçluğunu kaybetmiştir" diyebileceği noktaya doğru yavaş yavaş ilerlemekteydiler. Gerçekten, Manifesto'nun ilkeleri bütün ülkelerin işçileri arasında oldukça yaygınlaşmıştı.

Manifesto, böylece yeniden ön plana çıktı. Almanca metin 1850'den buyana İsviçre'de, İngiltere'-

---

* Lassalle, bize her zaman kendini bir Marx "yandaşı" olarak tanıttı ve o, bu sıfatıyla Manifesto'ya bağlıydı. Ancak halk önünde yaptığı konuşmalarda (1862-64), o, devlet kredileriyle desteklenen kooperatif atelyelerin kurulmasını istemekten öte gitmiş değildir. [Engels'in notu.]

de ve Amerika'da birkaç kez basıldı. 1872'de New York'ta ingilizceye çevrilerek "Woodhull and Claflin's Weekly"de yayınlandı. Bu ingilizce metinden yapılan bir fransızca çevirisi de New York'ta **Le Socialiste**'te çıktı. O zamandan buyana, Amerika'da, az ya da çok kırpılmış olarak, en az iki ingilizce çevirisi daha yayınlanmış bulunuyor. Bunlardan biri İngiltere'de yeniden basılmıştır. Bakunin'in yaptığı ilk rusça çeviri 1863 sıralarında, Hersen'in Cenevre'deki **Kolokol** ofisinde, kahraman Vera Zasulich'in* yaptığı ikinci çeviri de 1882'de yine Cenevre'de basıldı. Kopenhag'da, 1885'te yapılan Danimarka dilinde yeni bir baskısı **Social-democratisk Bibliothek**'te; Paris'te, 1886'da yapılan yeni bir fransızca çevirisi **Le Socialiste**'te bulunabilir. Bu ikincisinden, ispanyolca çevirisi hazırlandı ve 1886'da Madrit'te yayınlandı. Almanca yeni baskılarını saymıyacağım, en az oniki kadar var. Birkaç ay önce İstanbul'da yayınlanması gereken ermenice çevirisi gün ışığına çıkamadı; çünkü öğrendiğimize göre, yayınevi sahibi, üzerinde Marx'ın adı bulunan bir kitabı çıkarmaktan korkmuş; çevirici de kitabın kendi adıyla yayınlanması önerisini reddetmiş. Başka dillere yapılan çevirileri duydum, ama görmedim. Böylelikle, Manifesto'nun tarihi, oldukça doğru bir biçimde, modern işçi sınıfı hareketinin tarihini yansıtır; bugün o, hiç kuşku yok ki, tüm sosyalist yazının en yaygın, en uluslararası ürünü, Sibirya'dan Kaliforniya'ya dek milyonlarca işçinin ortak platformudur.

Ama, yazıldığı zaman biz ona **Sosyalist Manifesto** diyemezdik. 1847'de, sosyalist denilince, bir yanda çeşitli ütopyacı sistemlerin savunucuları olan ve her ikisi de mezheplerden ibaret olma durumuna indirgenen ve gittikçe ölmekte olan, İngiltere'deki Owen'ciler, Fransa'daki Fourier'ciler; öte yanda, her türlü marifetçilikle sermayeye ve kâra hiçbir zarar

* Daha sonraları Engels'in kendisi **Internationales aus dem Volksstaat** (1871-75), Berlin, 1894'te yayınlanan "Rusya'da Sosyal İlişkiler" adlı yazısında, gerçek çeviricinin G. V. Plehanov olduğuna haklı olarak işaret etmiştir.

vermeden her türlü sosyal bozukluğu onaracağını ilân eden sosyal şarlatanlar, her iki halde de işçi sınıfı hareketi dışında olan ve "eğitilmiş" sınıflardan medet uman kimseler anlaşılıyordu. İşçi sınıfının, politik devrimlerin yetersizliğine inanmış ve toptan bir sosyal değişmenin zorunluluğunu ilân etmiş olan herbir kesimi kendisine komünist diyordu. Bu kaba, yontulmamış, sırf içgüdüye dayanan bir tür komünizmdi; ama yine de en önemli noktaya değiniyordu ve işçi sınıfı arasında, Fransa'da Cabet'in, Almanya'da Weitling'in ütopyacı komünizmini doğurmaya yetecek kadar güçlüydü. Böylece, 1847'de, sosyalizm bir orta sınıf hareketi, komünizm bir işçi sınıfı hareketiydi. Sosyalizm, hiç değilse Kıta Avrupa'sında, "saygın"dı; komünizm bunun tam tersi durumdaydı. Biz, ta o zamandan "işçi sınıfının kurtuluşu, işçi sınıfının kendi eseri olmalıdır" anlayışında olduğumuzdan, bu iki addan hangisini alacağımız konusunda bir duraksamamız yoktu. Üstelik, o zamandan buyana, bu adı her zaman benimsedik.

Manifesto ortak eserimiz olduğu için, kendimi, onun çekirdeğini oluşturan temel önermenin Marx'a ait olduğunu belirtmek zorunda hissediyorum. Bu önerme şudur: Her tarih döneminde, egemen olan iktisadî üretim ve mübadele biçimi ve ondan zorunlu olarak doğan sosyal örgütlenme, o dönemin üzerine kurulu olduğu temeli oluşturur; ve o dönemin politik ve düşünce tarihi, ancak bu temele dayanarak açıklanabilir; dolayısıyla, insanlığın tüm tarihi (toprakta ortak mülkiyete dayanan ilkel kabile toplumunun dağılmasından buyana), sınıf savaşımlarının, sömürenle sömürülen, ezenle ezilen sınıflar arasındaki savaşımların tarihidir; bu sınıf savaşımları tarihi, bir evrimler dizisi oluşturur ki, bu evrimler dizisi içinde bugün, sömürülen ve ezilen sınıfın —proletaryanın— sömüren ve ezen sınıftan —burjuvaziden— kurtuluşunu, aynı zamanda ve nihaî olarak toplumun tümünü sömürülmekten, ezilmekten, sınıf ayrımlarından ve sınıf savaşımlarından kurtar-

maksızın elde edemiyeceği bir aşamaya ulaşmıştır.

Kanımca, Darwin'in teorisi biyoloji için ne yapmışsa, tarih için onu yapacak olan bu önermeye, 1845'ten önce her ikimiz de yavaş yavaş yaklaşmaktaydık. Benim tekbaşıma, bu önermeye doğru ne kadar ilerlemiş olduğumu en iyi olarak "İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu"* adlı eserim gösterir. Ancak, 1845 ilkbaharında, Brüksel'de Marx'la yeniden buluştuğum zaman, o bu önermeyi, hemen hemen yukarıda belirttiğim kadar açık bir biçimiyle önüme serdi.

1872 tarihli almanca baskıya birlikte yazmış olduğumuz önsözden aşağıdaki parçayı aktarıyorum:

"Son yirmibeş yıl içinde, koşulların değişmesine karşın, Manifest'te geliştirilmiş olan temel ilkeler ana çizgileriyle bugün de doğrudur. Şu ya da bu ayrıntı daha doğru bir hale getirilebilir. Manifest'te açıklandığı gibi, bu temel ilkelerin pratikte kullanılması, her yerde ve her zaman tarihsel durumlara bağlıdır; onun için, II. bölümün sonunda ileri sürülen devrimci tedbirlere özel bir ağırlık verilmemelidir. O kısım bugün birçok bakımlardan başka türlü ifade edilebilirdi. Modern sanayinin son yirmibeş yıl içindeki hızlı gelişmesi ve onunla birlikte işçi sınıfı partisinin gelişen örgütlenmesi; Şubat Devriminin, ve ondan daha önemlisi, ilk kez olarak proletaryanın politik egemenliği iki ay elinde tutmuş olduğu Paris Komünü'nün pratik deneyimleri karşısında, bu programın bazı ayrıntıları artık eskimiştir. Paris Komünü, özellikle bir şeyi, "işçi sınıfının hazır bir devlet mekanizmasını eline geçirip onu kendi amaçları için kullanmakla yetinemiyeceğini" kanıtlamıştır. (Bakınız: **Fransa'da İç Savaş; Enternasyonal İşçi Birliği Genel Konseyinin Çağrısı,** Londra, Truelove, 1871, s. 15; burada, bu nokta daha da geliştirilmiştir.) Ayrıca, sosyalist yazının eleştirisinin, ancak 1847'ye dek olanı içine aldığı için, eksikleri vardır; aynı biçimde, çe-

---

* "1844'te İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu (Condition of the working Clas in England)", Friedrich Engels, Çeviren : Florence K. Wischnewetzky, New York. Lovell-London. W. Reeves, 1888. [Engels'in notu.].

şitli muhalefet partileri karşısında komünistlerin tutumuna ait görüşler (bölüm IV), genel çizgileriyle bugün de doğru olmasına karşın, politik durum tamamen değiştiği ve tarihsel gelişme o bölümde sayılan partileri ortadan kaldırdığı için, uygulamada artık eskimiştir.

"Bununla birlikte, Manifest, kendimizde değiştirmeye hak bulmadığımız tarihsel bir belgedir."

Bu çeviri, Marx'ın Kapital'inin büyük kısmının çeviricisi Bay Samuel Moore tarafından yapılmıştır. Birlikte gözden geçirdik ve bazı tarihsel ince noktaları açıklayan birkaç not ekledik.

Friedrich Engels

Londra, 30 Ocak 1888

1890 TARİHLİ ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ

YUKARIDAKİ metin* yazıldığından buyana, Manifesto'nun yeni bir almanca baskısının yapılması zorunlu hale gelmiş ve Manifesto'ya burada pek çok şeyin kaydedilmesi gerekli olmuştur.

İkinci bir rusça çeviri —Vera Zasulich'in çevirisi— Cenevre'de 1882'de basıldı; bu baskıya önsözü Marx ve ben birlikte yazdık. Yazık ki, bunun orijinal almanca metni kaybolmuştur; bundan dolayı, metni hiçbir biçimde değiştirmeden rusçadan çevirmem gerekiyor.** Bu önsözde şöyle deniyor:

"**Komünist Partisi Manifestosu**'nun, Bakunin tarafından yapılan ilk rusça çevirisini altmışların başında **Kolokol** yayınevi yayınladı. O sıralarda Batı, Manifesto'nun rusça baskısını yalnızca edebî bakımdan ilginç bir metin olarak görüyordu. Böyle bir görüş, bugün olanaksızdır.

"O sıralarda (Aralık 1847) proletarya hareketi-

---

* Engels'in 1883 tarihli almanca baskıya yazdığı önsöz.

** Manifesto'nun rusça baskısına Marx ve Engels'in yazmış oldukları önsözün kayıp almanca metni bulunmuştur; Moskova'da Marksizm-Leninizm Enstitüsü'nde saklanmaktadır.

nin, henüz ne kadar sınırlı bir alanı kapsadığını, Manifesto'nun son bölümü açıkça gösterir. Bu bölümde, komünistlerin çeşitli ülkelerdeki çeşitli muhalefet partileri karşısındaki durumları incelenmiştir. Bu bölümde, Rusya ve Birleşik Devletler yer almaz. O zaman, Birleşik Devletler, Avrupa'nın artı-proleter gücünü göçler yoluyla emerken, Rusya'nın tüm Avrupa gericiliğinin son büyük yedek kuvveti durumunda olduğu bir zamandı. Her iki ülke de, Avrupa'ya hammadde sağlıyorlardı ve aynı zamanda, Avrupa'nın sanayi ürünlerinin satışı için pazar görevini yerine getiriyorlardı. Bu yüzden, o sıralarda her iki ülke de, şu ya da bu biçimde, Avrupa'da yürürlükte olan düzenin temel direği durumundaydılar.

"Bugün durum ne kadar farklıdır! Avrupa'dan Kuzey Amerika'ya olan göç, bu ülkede tarımın büyük bir gelişme yapmasını sağlamış, bu gelişme, rekabet yoluyla, Avrupa'daki büyük ve küçük toprak mülkiyetini temellerinden sarsmıştır. Ayrıca, bu göç Birleşik Devletler'in muazzam sanayi kaynaklarını, kısa zamanda, Avrupa'nın ve özellikle İngiltere'nin bugüne dek sanayide sürdürdüğü tekelini sarsacak bir ölçüde ve büyük bir enerjiyle işletmesini de olanaklı bir duruma getirmiştir. Bu her iki durum, Amerika'nın kendisine devrimci nitelikte bir etki yapmaktadır. Tüm politik yapının temelini oluşturan küçük ve orta çiftçilerin toprak mülkiyeti, dev tarım işletmelerinin rekabeti karşısında adım adım çöküyor; aynı zamanda, sanayi bölgelerinde ilk kez olarak, yığın halinde proletarya ve sermayenin müthiş bir temerküzü görülüyor.

"Ya Rusya! 1848 - 49 Devrimi sırasında, yalnızca Avrupalı prensler değil, Avrupalı burjuvalar da, henüz uyanmakta olan proletaryanın elinden kurtuluş yolunu Rus müdahalesinde bulmuşlardı. Çar, Avrupa gericiliğinin başı ilân edilmişti; bugün o, Gatchina'da devrimin bir tutsağıdır, ve Rusya, Avrupa'daki devrimci eylemin öncüsüdür.

"Komünist Manifestosu'nun amacı, modern bur-

juva mülkiyetinin yaklaşmakta olan kaçınılmaz çöküşünü ilân etmekti. Ama, Rusya'da hızla gelişen kapitalist vurgunculuk ve henüz gelişmeye başlayan burjuva toprak mülkiyeti karşısında, toprağın yarısından fazlası üzerinde köylülerin ortak mülkiyetini görüyoruz. Soru şudur: Oldukça sarsılmış olduğu halde, yine de toprak üzerinde ilkel ortak mülkiyetin bir biçimi olan Rus **obshchina**'sı, doğrudan doğruya ileri komünist ortak mülkiyet biçimine geçebilir mi? Yoksa tersine, önce Batı'nın tarihsel evrimini oluşturan çözülme sürecinin aynını mı izlemelidir?

"Bu soruya bugün verilebilecek tek karşılık şudur: Eğer Rus devrimi, Batı'da bir proleter devriminin başlangıç işareti olursa, ve böylece bu iki devrim birbirlerini tamamlarlarsa, bugünkü Rus ortak toprak mülkiyeti, komünist bir gelişmenin başlangıç noktası olabilir.

Karl Marx, Friedrich Engels

Londra, 21 Ocak 1882"

Aşağı yukarı aynı tarihte, Cenevre'de Polonya dilinde yeni bir baskısı çıktı: **Manifest Komünistyczny.**

Daha sonra, 1885'te, Kopenhag'da **Social-demokratisk Bibliothek**'te Danimarka dilinde yeni bir çevirisi yayınlandı. Ne yazık ki, bu çeviri eksiktir; çeviriciye güçlük çıkarmışa benzeyen bazı parçalar atlanmıştır, ayrıca şurada burada dikkatsizlik işaretleri göze batmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki, eğer çevirici biraz kendini zorlamış olsaydı, çeviri çok iyi olabilirdi.

Yeni bir fransızca çevirisi 1885'te Paris'te **Le Socialiste**'te çıktı; bugüne dek basılanların en iyisidir.

Bu çeviriden, aynı yıl içinde ispanyolcaya yapılan bir çevirisi Madrit'te **El Socialista**'da çıktı, sonra da bir broşür olarak yayınlandı: **Manifesto del Partido Comunista,** por Carlos, Marx, F. Engels, Madrid, Administracion de **El Socialista,** Hernén Cortés, **8.**

İlgi çekici bir olay olarak, 1887'de ermenice bir çevirisinin İstanbul'daki bir yayınevine verilişinden söz edeyim. Yayınevi sahibinde, üzerinde Marx'ın adı bulunan bir kitabı yayınlayacak yürek yoktur; çeviriciye kitaba kendi adının konmasını öneriyor, ama çevirici bunu reddediyor.

Az ya da çok yanlışlarla dolu Amerikan çevirilerinden birinin, hemen arkasından da bir ikincisinin İngiltere'de yayınlanmasından sonra, ensonu doğru bir çeviri 1888'de yayınlandı. Dostum Samuel Moore'un yaptığı bu çeviriyi, baskıya gönderilmeden önce birlikte gözden geçirdik. Bu çeviri şu başlığı taşır: Manifesto of the Communist Party, by Karl Marx and Friedrick Engels. Authorised English Translation, edited and annotadet by Frederick Engels, 1888. London, William Reeves, 185 Fleet, Et., E. C.. Bu baskıda yer alan notların bazılarını elinizdeki baskıya da ekledim.

Manifesto'nun kendine özgü bir tarihi vardır. Çıktığında, bilimsel sosyalizmin, o sıralarda hiç de kalabalık olmayan öncüsü tarafından, heyecanla benimsenmesinden sonra, Paris işçilerinin 1848 Haziran'ındaki yenilgisiyle başlayan gerici akım tarafından arka plana itildi, ve ensonu Kasım 1852'de Köln Komünistleri'nin hüküm giymesiyle, "yasaya uygun, olarak" aforoz edildi. Böylece, Şubat Devrimiyle başlayan işçi hareketinin sahneden çekilmesiyle birlikte, Manifesto da arka planda kaldı.

Avrupa işçi sınıfı, egemen sınıfların iktidarına karşı yeni bir saldırı için yeterli gücü yeniden kazandığı zaman, Enternasyonal İşçi Birliği doğdu. Birliğin amacı, Avrupa ve Amerika'nın tüm militan işçi sınıfını **tek bir** dev ordu halinde birleştirmekti. Bu yüzden, Manifesto'da konulan ilkelerden **hareket edemezdi.** İngiliz işçi sendikalarına, Fransız, Belçikalı, İtalyan ve İspanyol Proudhon'culara ve Alman Lassalle'cilere* kapıyı kapamayan bir programa sahip

---

* Lassalle'ın kendisi bize, her zaman Marx'ın "tilmizi" olduğunu iddia etmiş ve Manifesto'nun çizgisini bu sıfatla benimsemiştir. Onun, devlet kredile-

olmak zorundaydı. Bu programı —Enternasyonalin Kurallarına Giriş'i— Marx, Bakunin'in ve Anarşistlerin bile takdir ettiği, usta kalemiyle yazdı. Manifesto'da belirtilen düşünlerin eninde sonunda kazanacağı zafer için Marx, yalnızca ve yalnızca işçi sınıfının birlikte eylem ve tartışmadan doğacak olan, entellektüel gelişmesine tam olarak güveniyordu. Sermayeye karşı yürütülen savaşım içinde karşılaşılan olaylar ve durumlar, zaferlerden çok yenilgiler, her derde deva harcıâlem düşünlerin yetersizliğini insanlara mutlaka öğretecek ve işçi sınıfının gerçek kurtuluş koşullarının tam bir kavranışını hazırlayacaktı. Ve, Marx haklıydı. 1874'te Enternasyonal dağıldığı zaman, işçi sınıfı, 1864'te Enternasyonal'in kurulduğu zamanki işçi sınıfından tamamen farklıydı. Lâtin ülkelerinde Proudhon'culuk ve Almanya'da Lassalle'cilik ölmekteydi, ve aşırı tutucu İngiliz sendikaları bile, 1887'de yapılan Swansea kongresinde, başkanlarının onlar adına, "Kıta sosyalizmi bizim için korkunçluğunu kaybetmiştir" diyeceği noktaya doğru yavaş yavaş ilerlemekteydi. Oysa 1887'de Kıta sosyalizmi hemen hemen Manifesto'da ilân edilen teoriden ibaretti. Böylelikle, Manifesto'nun tarihi, oldukça doğru bir biçimde, 1848'den buyana modern işçi sınıfının tarihini yansıtır. Bugün hiç kuşku yok ki, o bütün sosyalist yazının en yaygın, en uluslararası ürünü, Sibirya'dan Kaliforniya'ya dek bütün ülkelerin milyonlarca işçisinin ortak platformudur.

Yine de, yazıldığı zaman biz ona **Sosyalist** Manifesto diyemezdik. 1847'de, iki tip insan sosyalist sayılıyordu. Bir yanda, çeşitli ütopyacı sistemlerin taraftarları; özellikle o tarihte her ikisi de mezheplerden ibaret olma durumuna indirgenen ve yavaş yavaş ölmekte olan, İngiltere'de Owen'ciler, Fransa'da Fourier'ciler; öte yanda, sosyal bozuklukları, her

---

riyle desteklenen üretim kooperatifleri isteminden öteye gidemiyen ve tüm işçi sınıfını devlet yarıdımından yana olanlarla, kendikendinden yana yardımdan yana olanlar biçiminde ikiye bölen yandaşları için durum bambâşkadır. [**Engels'in notu.**]

derde deva çeşitli ilâçlarla ve ufak tefek onarmalarla, sermayeye ve kâra hiç zarar vermeden, gidermek isteyen çeşitli sosyal şarlatanlar. Bunlar her iki halde de, işçi sınıfı hareketi dışında olan ve daha çok "eğitimden geçmiş" sınıfların desteğinden medet uman kimselerdi. İşçi sınıfının, toplumun köklü bir dönüşümünü isteyen, politik devrimlerin yeterli olmadığına inanan kesimi, kendisine **komünist** diyordu. Bu, henüz yontulmamış, yalnızca içgüdüden gelme ve çoğu zaman oldukça kaba bir komünizmdi. Ama, Fransa'da Cabet'nin "İkarya" komünizmi ve Almanya'da Weitling Komünizmi gibi, iki ütopik komünizm sistemini doğuracak kadar güçlüydü. 1847' de sosyalizm bir burjuva hareketini, komünizm bir işçi sınıfı hareketini ifade ediyordu. Sosyalizm, hiç değilse Kıta Avrupasında, oldukça saygındı; komünizm ise bunun tam tersi bir durumdaydı. Biz ta o zamandan, "işçi sınıfının kurtuluşu, işçi sınıfının kendi eseri olmalıdır," düşününü savunduğumuzdan, bu iki addan hangisini seçeceğimiz konusunda bir duraksamamız yoktu, o zamandan buyana bu adı reddetmeyi düşünmüş de değiliz.

"Bütün ülkelerin işçileri, birleşiniz!" Kırkiki yıl önce, proletaryanın kendi öz istekleriyle ortaya çıktığı ilk Paris Devrimi arefesinde, dünyaya bu sözleri ilân ettiğimiz zaman, bize çok az ses karşılık verdi. Ancak, 28 Eylül 1864'te, Batı Avrupa ülkelerinin çoğunun proleterleri, parlak bir anısı olan Enternasyonal İşçi Birliği'nde elele verdiler. Enternasyonal'in ancak dokuz yıl yaşadığı doğrudur. Ama, onun yarattığı, bütün ülkelerin proleterlerinin ebedî birliği hâlâ canlıdır ve her zamandan daha güçlüdür. Bunun en iyi kanıtı bugünkü durumdur. Çünkü bugün, ben bu satırları yazarken, Avrupa ve Amerika proletaryası, ilk kez, **tek** bir ordu halinde, **tek** bir bayrak altında ve **tek** bir hedef için seferber olan savaş kuvvetlerini gözden geçiriyor: Bu hedef, Enternasyonal' in 1866'daki Cenevre kongresinde ve ayrıca 1889'daki Paris İşçi Kongresi'nde kabul edildiği üzere, yasa

yoluyla sağlanacak olan sekiz saatlik işgünüdür. Ve bugünün manzarası, bütün ülkelerin işçilerinin gerçekten birleşmiş oldukları gerçeğine, bütün ülkelerin kapitalistlerinin ve toprak sahiplerinin gözlerini açacaktır.

Bunu kendi gözleriyle görebilmesi için, şu anda Marx yanımda olabilseydi!

F. Engels

Londra, 1 Mayıs 1890

1892 TARİHLİ POLONYA DİLİNDEKİ BASKIYA ÖNSÖZ

KOMÜNİST MANİFESTOSU'nun Polonya dilindeki yeni bir baskısına gereksinim duyulması, çeşitli düşüncelere yolaçmaktadır.

Her şeyden önce, Manifesto'nun Avrupa Kıtasında büyük sanayinin gelişmesinin bir göstergesi durumuna gelmiş olması dikkate değer Belli bir ülkede büyük sanayinin gelişmesine orantılı olarak, o ülkenin işçileri arasında, mülk sahibi sınıflar karşısında işçi sınıfının durumu konusunda aydınlanma isteği yaygınlaşır; işçiler arasında sosyalist hareket yaygınlaşır ve Manifesto'ya olan istem artar. Böylelikle, yalnızca işçi hareketinin durumu değil, büyük ölçüdeki üretimin gelişme derecesi de, oldukça doğru bir biçimde, Manifesto'nun o ülkede, o ülkenin dilindeki nüshalarının sayısıyla ölçülebilir.

Bu yüzden, Polonya dilindeki yeni baskı, Polonya sanayisinde önemli bir ilerlemeyi gösterir. Bir önceki baskısı on yıl önce yayınlandığına göre, bu ilerleme konusunda hiç kuşku yoktur. Rus Polonyası, Kongre Polonyası, Rus İmparatorluğunun büyük sanayi bölgesi durumuna gelmiştir. Rusya'nın büyük sanayisi, bir kısmı Finlandiya Körfezi çevresinde, öteki bir kısmı merkezde (Moskova'da ve Vladimir'de), bir üçüncü kısmı Karadeniz ve Hazer denizi kıyılarında ve öteki bazı kısımları başka yerlerde olmak üzere, dağınık bir alana yayılmış olduğu halde, Po-

lonya sanayisi oldukça küçük bir alanda toplanmıştır. Bu temerküz hem üstünlükler, hem de eksiklikler taşımaktadır. Rekabet halindeki Rus sanayicileri, Polonyalıları ruslaştırma konusundaki şiddetli arzularına karşın, Polonya'ya karşı koruyucu gümrük uygulamasını istedikleri zaman, bu üstünlükleri kabul etmiş oldular. Eksiklikler —Polonya sanayicileri ve Rus hükümeti açısından sakıncalar— Polonya işçileri arasında sosyalist düşüncenin hızla yayılmasında ve Manifesto için artan istemde görüldü.

Ama, Polonya sanayisinin Rusya'nınkinden daha hızlı gelişmesi, Polonya halkının tükenmek bilmez canlılığının yeni bir kanıtıdır ve yaklaşmakta olan ulusal kurtuluşun yeni bir güvencesidir. Bağımsız, güçlü bir Polonya'nın yeniden kurulması, yalnızca Polonyalıları değil, hepimizi ilgilendiren bir sorundur. Avrupa uluslarının gerçek bir uluslararası işbirliği, bu ulusların herbirinin kendi yurdunda tam özerkliğe sahip olmasıyla kurulabilir. Proletaryanın bayrağı altında yapıldığı halde, sonuçta, proleter savaşçıların yalnızca burjuvazinin işini görmelerini sağlayan 1848 Devrimi, aynı zamanda, devrimin vasiyetini yerine getiren Louis Bonaparte ve Bismarck eliyle İtalya'nın, Almanya'nın ve Macaristan'ın bağımsızlığını sağladı; ama, 1792'den buyana bu üç ülkenin hepsinden çok devrim için çalışan Polonya, 1863'te kedisinden on kez daha büyük Rus kuvvetleri karşısında boyuneğdiğinde kendi olanaklarına terkedildi. Soylular, Polonya'nın bağımsızlığını ne koruyabildiler, ne de yeniden kazanabildiler; bugün burjuvazi için bu bağımsızlık, en azından önemsizdir. Oysa, Avrupa uluslarının uyumlu işbirliği için bu bağımsızlık zorunluluktur. Yalnızca genç Polonya proletaryası tarafından kazanılabilir ve yalnızca onun ellerinde güvenlik altında olabilir. Çünkü, Polonya işçileri kadar, tüm Avrupa işçilerinin, Polonya'nın bağımsızlığına gereksinimleri vardır.

F. Engels

Londra, 10 Şubat 1892

İ T A L Y A N O K U Y U C U Y A

KOMÜNİST PARTİSİ MANİFESTOSU'nun yayınlanması tarihinin, biri Avrupa kıtasının, öteki Akdeniz'in merkezinde yer alan iki ulusun, bölünme ve çatışmalar yüzünden o zamana dek yabancı boyunduruğu altına düşmüş olan iki ulusun, silâhlı ayaklanmaları olan 18 Mart 1848 Milano ve Berlin ihtilâlleriyle aynı güne rastladığı söylenebilir. İtalya, Avusturya İmparatorluğuna bağımlı olduğu bir sırada, Almanya, daha dolaylı olduğu halde daha az etkin olmayan Rus çarlarının egemenliği altına girdi. 18 Mart 1848'in sonuçları, İtalya'yı da, Almanya'yı da bu utanç verici durumdan kurtardı; 1848'den 1871'e dek geçen zaman içinde bu iki büyük ulus yeniden kurulmuş, kendi başlarına buyruk olmuşlarsa, bunun nedeni, Karl Marx'ın söylediği gibi, 1848 Devrimini bastıranların, her şeye karşın, kendi istemleri dışında bu devrimin vasiyetini yerine getirmiş olmalarıdır.

Bu devrim, her yerde işçi sınıfının eseriydi; barikatları kuran ve devrimin bedelini kanıyla ödeyen işçi sınıfının. Yalnızca Paris işçileri, hükümeti devirirken, açık bir biçimde burjuva rejimini devirme hedefine yönelmişlerdi. Ama onlar, kendi sınıflarıyla burjuvazi arasındaki ölüm-kalım savaşının bilincinde oldukları halde, henüz, ne ülkenin ekonomik ilerlemesi ne de Fransız işçi yığınının entellektüel gelişmesi, toplumun yeniden kuruluşunu sağlayacak aşamaya ulaşmıştı. Bundan ötürü, son çözümlemede, devrimin meyvelerini kapitalist sınıf topladı. Öteki ülkelerde; İtalya'da, Almanya'da, Avusturya'da, daha başından itibaren işçiler, burçuvaziyi iktidara getirmekten öte bir şey yapmadılar. Ama herhangi bir ülkede burjuvazinin egemenliği, ulusal bağımsızlık olmadan mümkün değildir. Bu bakımdan, 1848 Devrimi, arkasında o güne dek birliğe ve özerkliğe sahip olmayan uluslara, İtalya'ya, Almanya'ya, Macaris-

tan'a birlik ve özerklik getirme görevini yüklenmişti. Sıra Polonya'ya da gelecektir.

Böylelikle, 1848 Devrimi, sosyalist bir devrim değilse de, sosyalist devrim için yolu açmış, ortamı hazırlamıştır. Bütün ülkelerde büyük ölçüdeki sanayiye verilen hızla, burjuva rejimi son kırkbeş yıl içinde her yerde, sayıca kalabalık, toplu ve güçlü bir proletarya yaratmıştır. Dolayısıyla, Manifesto'nun diliyle, kendi mezar kazıcılarını yaratmıştır. Bütün ulusların özerkliği ve birliği sağlanmadan, proletaryanın uluslararası birliğini, ya da bu ulusların ortak hedeflere doğru barışçı ve bilinçli işbirliğini gerçekleştirmek mümkün olmayacaktır. 1848 sonrasının politik koşulları altında, İtalyan, Macar, Alman, Polonyalı ve Rus işçilerinin ortak uluslararası eylemini bir düşünün!

Bundan dolayı, 1848'de verilen savaşlar boşuna değildir, o devrimci dönemden bizi ayıran kırkbeş yıl da boşuna geçmemiştir. Meyveler olgunlaşıyor. Benim tüm dileğim odur ki, Manifesto'nun ilk yayını nasıl uluslararası devrimin bir habercisi olduysa, bu italyanca çevirinin yayınlanışı da İtalyan proletaryasının zafer müjdecisi olsun.

Manifesto, kapitalizmin geçmişte oynadığı devrimci rolün tam hakkını verir. İtalya, kapitalist ülkelerin ilkiydi. Feodal Ortaçağ'ın sona ermesinde ve modern kapitalist çağın açılışında dev bir şahsiyet belirir: Bir İtalyan olan ve Ortaçağ'ın son, modern çağın ilk ozanı, Dante. 1300'de olduğu gibi, yeni bir tarihsel dönem yaklaşmaktadır. İtalya bize bu yeni çağın, proletarya çağının doğuşu saatını orunlayacak yeni Dante'yi de verecek mi?

Friedrich Engels

Londra, 1 Şubat 1893

AVRUPA'DA bir heyula kolgeziyor — komünizm heyulası. Eski Avrupa'nın bütün devletleri bu heyulayı defetmek için bir kutsal bağlaşma kurdular. Papa'yla Çar, Metternich'le Guizot, Fransız Radikalleriyle Alman polisinin casusları.

Nerededir o muhalefet partisi ki, iktidardaki hasımları tarafından komünistlikle suçlanmış olmasın? Ve, nerededir o muhalefet ki, daha ilerici muhalefet partilerine olsun, gerici hasımlarına olsun, komünizm damgasını gerisin geriye vurmaya kalkmasın?

Bundan iki sonuç çıkıyor:

I. Komünizm şimdiden bütün Avrupa devletleri tarafından büyük bir güç olarak tanınmaktadır.

II. Komünistlerin, tüm dünya önünde, görüşlerini amaçlarını, eğilimlerini yazılı olarak açıkça ortaya koymaları ve bu komünizm heyulası masalına, Komünist Partisi'nin kendisinin yayınladığı bir manifesto ile son vermeleri zamanı çoktan gelip çatmıştır.

İşte bu amaçla, ayrı ayrı ulusların komünistleri Londra'da toplandılar ve aşağıdaki manifestoyu, İn-

giliz, Fransız, İtalyan, Flaman ve Danimarka dillerinde yayınlanmak üzere, kaleme aldılar.

I
BURJUVALAR VE PROLETERLER[1]

GÜNÜMÜZE dek bütün toplumların tarihi[2], sınıf savaşımları tarihidir.

Özgür insan ve köle, patrisyen ve pleb, senyör ve serf, lonca ustası[3] ve lonca emekçisi — kısaca, ezenle ezilen, sürekli bir çatışma halinde, bazan gizli bazan açıkça, ya toplumun devrimci bir biçim değiştirmesiyle ya da çatışan sınıfların birlikte çöküşüyle sonuçlanan, kesintisiz bir savaşım yürüttüler.

Tarihin daha önceki devirlerinde, hemen hemen her yerde, toplumun değişik düzenler halinde karmaşık bir kuruluşunu, sosyal hiyerarşinin çok basamaklı bir derecelenmesini buluyoruz. Eski Roma'da patrisyenleri, şövalyeleri, plebleri, köleleri görüyoruz; Ortaçağ'da senyörleri, vasalleri, lonca ustalarını, kal-

---

1 Burjuvazi ile kastettiğimiz, üretim araçlarının sahibi olan ve ücretli çalışmayı sömüren modern kapitalist sınıftır. Proletarya ile kastettiğimiz, hiçbir üretim aracına sahip olmamaları yüzünden yaşayabilmek için iş-güçlerini satmak zorunda olan modern emekçiler sınıfıdır. [Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.]

2 Yani, yazılı tarih. 1847'de, toplumun tarih öncesi, yazılı tarihten önceki toplumsal örgütlenme, pek o kadar iyi bilinmiyordu. O tarihten sonra, Haxthausen [August von, 1792 - 1866] Rusya'da toprağın ortak mülkiyetinin varlığını keşfetti. Maurer [Georg Ludwin von] bütün Germen kavimlerinin tarihsel olarak geldikleri toplumsal temelin toprağın kollektif mülkiyeti olduğunu kamtladı. ve zamanla Hindistan'dan İrlanda'ya dek [toprağın kollektif mülkiyetine dayanan] köy topluluklarının, toplumun ilkel biçimi olduğu keşfolundu. Ensonu, Morgan [Lewis Henry, 1818 - 1881] gens'in yapısını ve kabile içindeki yerini keşfiyle, bu ilkel komünist toplumun iç örgütlenmesini, tipik biçimiyle gün ışığına çıkardı. Bu ilkel toplulukların dağılmasıyla, toplumun ayrı ayrı, ve sonunda birbirine karşı olan sınıflara bölünmesi başlıyor Bu dağılma sürecini, **Der Ursprung der Familie, des Privateigenthums und des Staats** ["Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni", Sol Yayınları, Ankara 1967] 2. baskı, Stuttgart, 1886 yayınında izlemeye çalıştım. [Engels'in 1888 tarihli İngilizce baskıya notu.]

3 Lonca ustası, yani bir loncanın tam yetkili bir üyesi; bir lonca başkanı değil, lonca içinde bir usta. [Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.]

faları, serfleri ve bu sınıflar içinde de ikinci derecede hiyerarşiler görüyoruz.

Feodal toplumun yıkıntılarından fışkıran çağdaş burjuva toplumu, sınıf çatışmalarını ortadan kaldırmamıştır. Yaptığı şey, yalnızca, eski sınıfların yerine yeni sınıfları, yeni sömürü koşulları, yeni savaşım biçimleri koymak olmuştur.

Bununla birlikte, çağımızın, burjuvazi çağının, ayırdedici özelliği, sınıf çatışmalarını basitleştirmiş olmasıdır. Bir tüm olarak toplum, gittikçe artan bir biçimde, iki büyük düşman kampa, birbiriyle tam karşıt durumda iki büyük sınıfa bölünmektedir: burjuvazi ve proletarya.

Ortaçağ serflerinin bağrından ilk kasabaların ayrıcalıklı tüccarları çıktı; bu kasabalılardan da burjuvazinin ilk filizleri fışkırdı.

Amerika'nın keşfi, Ümit Burnu'nun dönülmesi, gelişmekte olan burjuvaziye yepyeni alanlar açtı. Doğu Hindistan ve Çin pazarları, Amerika'nın sömürgeleştirilmesi, sömürgelerle olan ticaret, mübadele araçlarının ve metaların artması, ticarete, gemiciliğe ve sanayiye o zamana dek görülmemiş bir itiş, ve dolayısıyla, yıkılış halinde olan feodal toplumun içindeki devrimci öğenin gelişmesine büyük bir hız sağladı.

Sanayi üretiminin kapalı loncaların tekelinde olduğu feodal sanayi düzeni, yeni pazarların durmadan büyüyen taleplerini artık karşılayamıyordu. Onun yerini manüfaktür (imalât) düzeni aldı. Lonca ustaları, imalâtçı orta sınıf tarafından biryana itildiler; ayrı ayrı lonca birlikleri arasındaki iş bölümünün yerini, herbir atelye içindeki işbölümü aldı.

Ama, pazarlar durmadan büyüyor ve talep durmadan artıyordu. Manüfaktür de yetersiz olmaya başladı. İşte o zaman, buhar ve makine, sanayi üretiminde bir devrim yaptı. Dev modern sanayi, manüfaktürü tahtından indirdi. Sanayici orta sınıf, sanayici milyonerlere, büyük sanayi ordularını yönotenlere, modern burjuvalara yerlerini bıraktılar.

Büyük sanayi, Amerika'nın keşfinin yolaçtığı dünya pazarını yarattı. Bu pazar, ticarete, gemiciliğe, kara ulaştırmasına şaşırtıcı bir gelişme sağladı. Bu gelişme de, sanayinin yayılmasını etkiledi, ve sanayinin, ticaretin, gemiciliğin, demiryollarının yayılmasına koşut olarak ve onlarla aynı oranda burjuvazi de gelişti, sermayesini artırdı ve Ortaçağ'dan kalma bütün sınıfları geri plana itti.

Böylece, modern burjuvazinin kendisinin de uzun bir gelişmenin, üretim ve mübadele biçimlerindeki birdizi devrimin ürünü olduğunu görüyoruz.

Burjuvazi, gelişmesinin her aşamasında, o aşamaya karşılık düşen bir de politik ilerleme kaydediyordu. Bir zamanlar feodal despotlukta ezilen bir sınıf olan, Ortaçağ komününde kendikendini yöneten silâhlı bir topluluk olan[4], bazan bağımsız kent cumhuriyeti (İtalya'da ve Almanya'da olduğu gibi), bazan krallık içinde haraç ve angaryaya tâbi üçüncü kuvvet (Tiers Etat) olan (Fransa'da olduğu gibi); daha sonraları manüfaktür döneminde yarı-feodal, ya da mutlak krallıkta soylular sınıfına karşı bir ağırlık rolünü ve gerçekte de büyük krallıkların temel taşı rolünü oynayan burjuvazi, modern sanayinin ve dünya pazarının kurulmasından buyana, ensonu modern temsilî devlette politik egemenliğini elde etti. Modern devletin hükümetleri, tümüyle burjuva sınıfının ortak işlerini yöneten bir komiteden başka bir şey değildir.

Burjuvazi tarihte tam anlamıyla devrimci bir rol oynamıştır.

İktidarı ele aldığı her yerde burjuvazi, feodal, pe-

---

4 Fransa'da kentlere "komün" denirdi. Hiç değilse, kentler "Tiers Etat" [üçüncü kuvvet] olarak kent özelliklerini ve siyasi haklarını senyörlerden koparıp almalarına kadar, bu adla anıldılar. Genel olarak burada, burjuvazinin iktisadi gelişmesinin tipik örneği olarak İngiltere'yi, politik gelişmesinin tipik örneği olarak da Fransa'yı gösterdik. [Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.]

Kentliler, İtalya'da ve Fransa'da ilk özerk yönetim haklarını feodal beylerden kopardıktan, ya da satın aldıktan sonra, kent topluluklarını komün olarak adlandırıyorlardı. [Engels'in 1890 tarihli almanca baskıya notu.]

derşahî, duygusal ilişki olarak her ne varsa hepsine son verdi. İnsanı "doğal efendileri"ne tutsak eden karmaşık feodal bağları hiç acımadan kopardı ve insanla insan arasında soğuk çıkar ve "peşin ödeme"-den başka bir bağ bırakmadı. Burjuvazi, dinî inancın ateşli ve kutsal heyecanını, şövalyelik ruhunu, duygusallığı, bencil hesabın buzlu sularında boğdu. Burjuvazi, kişisel değeri bir mübadele değeri haline getirdi ve binbir güçlükle elde edilmiş sayısız özgürlüklerin yerine, o biricik ve acımasız özgür ticareti koydu. Bir sözcükle, dinî ve politik aldatmaların maskelediği sömürü yerine, zorba, utanmaz, doğrudan ve çıplak sömürüyü koydu.

Burjuvazi, o zamana dek saygınlık gören ve kutsal bir saygıyla karşılanan mesleklerin nişanelerini koparıp attı. Hekimi, hukukçuyu, papazı, ozanı, bilim adamını, hepsini, kendisinin ücretli hizmetlileri durumuna getirdi.

Burjuvazi, aile ilişkilerini örten duygusal peçeyi yırttı ve aile ilişkisini sırf bir para ilişkisi durumuna indirgedi.

Burjuvazi, Ortaçağ'da gericiliğin o kadar göklere çıkardığı kaba kuvvet gösterilerinin nasıl bayağı bir tembelliği gizlediğini açığa vurdu. İnsan çalışımının neler yapabildiğini ilk gösteren odur. Burjuvazi, Mısır'ın ehramlarını, Roma'nın su kemerlerini, Gotik katedrallerini kat kat aşan eserler meydana getirdi, tarihsel göçleri ve Haçlı Seferleri'ni gölgede bırakan seferler gerçekleştirdi.

Burjuvazi, üretim aletlerinde ve dolayısıyla üretim ilişkilerinde, yani sosyal ilişkilerin tümünde durmadan devrim yapmazsa yaşayamaz. Oysa, daha önceki bütün sanayici sınıflar için, eski üretim biçiminin değişikliğe uğramadan korunması varlıklarının ilk koşuluydu. Üretimin bu sürekli altüst oluşu, sosyal yapının kesintisiz olarak sarsılışı, sonu gelmeyen bir hareketlilik ve güvensizlik, burjuva çağını daha önceki çağlardan ayırdeder. Eski ve köksüz inanç ve düşünlerle birlikte, bütün donmuş sosyal

ilişkiler eriyip gidiyorlar; bunların yerini alanlar, henüz iyice yerleşmeden eskiyorlar. Sağlamlığı ve sürekliliği olan her şey duman olup gidiyor. Kutsal olan her şey murdar edildi, ve insan, artık kendi yaşamının gerçek koşullarını ve öteki insanlarla olan ilişkilerini tüm çıplaklığıyla karşılamak zorundadır.

Durmadan yeni sürüm pazarları edinme gereksinimiyle itilen burjuvazi, yeryüzünün tümünü istilâ ediyor. Her yere girmesi, her yere yerleşmesi, her yerde ilişkiler kurması gerekiyor.

Dünya pazarını sömürmekle burjuvazi, bütün ülkelerin üretim ve tüketimine kozmopolit bir karakter vermektedir. Sanayiyi ulusal temelinden yoksun bırakması, tutucuların mutsuzluğu olmuştur. Eski ulusal sanayiler yıkıldı ve her gün yıkılıyor. Bunların yerini, kuruluşları bütün uygar uluslar için bir ölüm-kalım sorunu durumuna gelen yeni sanayiler alıyor; bu yeni sanayiler artık, ülke içinde üretilen hammaddeleri değil, en uzak yerlerden getirilen hammaddeleri kullanıyorlar, ve ürünleri de, yalnızca ülke içinde değil, tüm dünyada tüketiliyor. Eskiden ulusal ürünler tarafından karşılanabilen gereksinimler yerine, artık karşılanması uzak ülkelerin ve iklimlerin ürünlerini gerektiren yeni gereksinimler doğuyor. Eski yöresel ve ulusal yalıtıklık ve kendikendine yeterlik yerine, her yönde ilişkilerle ulusların birbirine evrensel bağımlılığı görülüyor. Ve maddî üretim için doğru olan, manevi üretim için daha az doğru değildir. Ayrı ayrı ulusların entellektüel eserleri ortak servet haline geliyor. Ulusal tek yönlülük ve dargörüşlülük gün geçtikçe daha da olanaksızlaşıyor, sayısız ulusal ve yöresel edebiyattan bir dünya edebiyatı doğuyor.

Üretim aletlerinin hızla gelişmesiyle ve ulaştırma araçlarının her gün daha yüksek bir düzeye ulaşmasıyla, burjuvazi, en barbar kavimleri bile uygarlığın seline katıyor. Ürünlerinin ucuzluğu, bütün Çin setlerini döğüp yıkan ve yabancılara karşı en inatçı bir düşmanlık duyan barbarları boyuneğmeye zorla-

yan ağır toplardır. Burjuvazi, bütün ulusları, yokolma olasılığıyla karşıkarşıya bırakarak, burjuva üretim biçimini kabullenmeye zorluyor; bu uluslar direnseler de onları kendisinin uygarlık dediği şeye ayak uydurmaya, yani burjuva olmaya zorluyor. Tek sözcükle, burjuvazi, kendisine tıpatıp benzeyen bir dünya kurmaktadır.

Burjuvazi, köyü kente bağımlılaştırmıştır. Büyük kentler kurmuş, köy nüfusuna göre kent nüfusunu büyük ölçüde artırmış ve böylelikle nüfusun önemli bir kısmını, kır yaşamının aptallaştırıcı etkisinden kurtarmıştır. Nasıl köyü kente bağımlılaştırmışsa, aynı biçimde, barbar ya da yarı barbar ülkeleri uygar ülkelerin boyunduruğu altına almış, köylü halkları burjuva halklara, Doğu'yu Batı'ya bağımlı duruma getirmiştir.

Burjuvazi, üretim araçlarının, mülkiyetin ve insan gücünün dağınıklığını gittikçe ortadan kaldırmaktadır. O, nüfusu merkezlere toplamış, üretim araçlarını merkezîleştirmiş ve mülkiyeti az sayıda ellere geçirmiştir. Bu değişmelerin zorunlu sonucu politik merkezîleşme olmuştur. Ayrı ayrı çıkarları, yasaları, hükümetleri, vergi sistemleri olan bağımsız ya da zayıf bağlarla birbirine bağlı eyaletler, aynı hükümet, aynı yasa altında, aynı ulusal sınıf çıkarı olan, aynı sınır, aynı gümrük duvarı ardında, tek bir ulus halinde birleştiler.

Ancak yüz yılı bulan bir sınıf egemenliği süresinde burjuvazi, geçmiş kuşakların tümünden daha çok ve daha büyük üretim güçleri yaratabilmiştir. Doğa güçlerini dizginleme, makineleşme, kimyanın sanayiye ve tarıma uygulanması, buharla işleyen gemiler, demiryolları, telgraf, koca kıtaların tarıma açılması, ırmakların ulaştırmaya açılması, topraktan fışkırır gibi bir nüfus yoğunlaşması... Bundan önceki hangi yüzyılda sosyal emeğin bağrında böyle üretim güçlerinin yattığı olasılığı düşünülmüştür?

Gördüğümüz durum şudur: burjuvazinin üzerinde düzenini kurduğu üretim ve mübadele araçları,

feodal toplumun içinde yaratılmıştır. Bu üretim ve mübadele araçlarının gelişmesinin belirli bir noktasında, feodal toplumun üretim ve mübadele koşulları, tarımın ve imalâtın feodal örgütlenmesi, bir sözcükle, feodal mülkiyet ilişkileri, tam gelişme durumundaki üretici güçlere uygun olmaktan çıktı; ve üretimi ilerleteceğine, onu engeller duruma geldi. Bu engellerin yıkılması gerekiyordu. Yıkıldılar.

Bunların yerine, kendisine uygun bir sosyal ve politik yapı ve burjuva sınıfın ekonomik ve politik egemenliğiyle birlikte serbest rekabet geldi oturdu.

Bugün de gözümüzün önünde buna benzer bir sürecin geliştiğini görmekteyiz. Kendine özgü üretim, mübadele ve mülkiyet ilişkileriyle modern burjuva toplumu, bu kadar güçlü üretim ve mübadele araçları yaratmış olan bu toplum, harekete getirdiği cehennem dünyasının güçlerini denetleyemez duruma düşmüş olan büyücüye benzemektedir. Onyıllardan beri, sanayi ve ticaret tarihi, modern üretim koşullarına karşı, burjuvazinin varlığının ve egemenliğinin koşulu olan mülkiyet ilişkilerine karşı, modern üretim güçlerinin başkaldırışının tarihinden başka bir şey değildir.

Nöbet nöbet ortaya çıkmalarıyla burjuva toplumunun varlığını her an daha büyük tehlikeye düşüren ticarî buhranları anmak yeter. Bu buhranlarda, yalnızca mevcut ürünlerin değil, aynı zamanda, daha önceden yaratılmış olan üretim güçlerinin büyük bir kısmı, nöbet nöbet tahrip edilmektedir. Bu buhranlarda, daha önceki herhangi bir çağda imgelenemiyecek olan bir salgının ortaya çıktığı görülmektedir: aşırı üretim salgını. Toplum birdenbire kendisini geçici bir barbarlık durumuna dönmüş bulmaktadır; sanki bir açlık, yoketme savaşı, onun yaşama olanaklarını yok etmiş gibi—sanki sanayi ve ticaret yok olmuş gibi. Peki bu niçin böyledir? Çünkü, toplum gereğinden çok uygarlığa, gereğinden çok geçim araçlarına sahiptir, gereğinden çok sanayiye, gereğinden çok ticarete sahiptir. Toplumun elinde bulun-

durduğu üretim güçleri, artık burjuva mülkiyet koşullarının gelişmesini sağlamaya elverişli değildir, tam tersine, kendilerini engelleyen bu koşullara göre gereğinden çok güçlenmişlerdir; ve sosyal üretim güçleri bu engelleri yıkar yıkmaz burjuva toplumu tümüyle anarşiye yönelmekte ve burjuva mülkiyetinin varlığını tehdit etmektedirler. Burjuva toplumun koşulları, bağrında yaratmış olduğu zenginliği zaptedemiyecek kadar daralmıştır. Burjuvazi bu buhranların üstesinden nasıl gelmektedir? Bir yandan, üretim güçlerinin bir kısmını yokederek; öte yandan yeni pazarlar ele geçirerek ve eskilerini de sonuna dek sömürerek. Yani, daha yaygın ve daha yıkıcı buhranlara yolaçarak ve buhranları önleme çarelerini daha da kısıtlayarak.

Burjuvazinin, feodalizmi devirmekte kullandığı silâhlar, şimdi artık kendisine karşı çevrilmiş bulunmaktadır.

Burjuvazi, yalnızca kendisine ölüm getiren silâhları hazırlamakla kalmamıştır; bu silâhları kullanacak insanları da, yani proleterleri —modern işçi sınıfını— da yaratmıştır.

Burjuvazinin geliştiği ölçüde, yani sermayenin geliştiği ölçüde ve aynı oranlarla —ancak iş bulabildiği sürece yaşayabilen ve ancak emeği sermayeyi çoğalttığı ölçüde iş bulabilen bir emekçiler sınıfı olan— proletarya da, yani modern işçi sınıfı da, gelişmektedir. Kendilerini dilim dilim satmak zorunda olan bu emekçiler, bütün öteki ticaret maddeleri gibi bir metadır, ve dolayısıyla, bütün değişikliklerin, pazarın bütün dalgalanmalarının ve rekabetin etkisine açıktır.

Makinenin geniş ölçüde kullanılması ve işbölümü yüzünden, proleterlerin çalışması tüm bireysel niteliğini, ve dolayısıyla, çalışan için tüm çekiciliğini yitirmiştir. İşçi, makinenin bir uzantısı olmuştur; ondan istenen ancak, en basit, en cansıkıcı, en kolayca edinilebilen bir beceridir. Bu yüzden de, bir işçinin üretiminin maliyeti, hemen hemen tümüyle, ya-

şamını ve neslini sürdürmesi için gereksindiği zorunlu geçim araçlarından ibarettir. Ama bir metanın, dolayısıyla çalışmanın* fiyatı, üretim maliyetine eşittir. Onun için, işin çekiciliği azaldığı oranda ücret de azalır. Öte yandan, makine kullanılması ve işbölümü arttıkça, aynı oranda, ya iş saatlerinin uzamasıyla, ya belirli bir zamanda yapılan işin artmasıyla, ya da makinenin daha hızlandırılmasıyla vb. işin de ağırlığı artar.

Modern sanayi, pederşahî ustanın küçük atelyesini sanayi kapitalistinin koca fabrikasına çevirdi. Fabrikaya doluşan emekçi yığınları, askerler gibi örgütlenmişlerdir. Sanayi ordusunun erleri olarak, mükemmel bir subaylar ve çavuşlar hiyerarşisinin kumandası altına konulmuşlardır. Bu emekçiler, yalnızca, burjuva sınıfının, burjuva devletinin kölesi olmakla kalmazlar, makine tarafından, denetçi tarafından ve hepsinin üstünde, imalâtçı burjuvanın kendisi tarafından günden güne, saatten saate köleleştirilirler. Bu despotluk, hedef ve amacının kazanç olduğunu açıkça ilân ettiği ölçüde, daha aşağılık, daha nefret uyandırıcı ve daha isyan ettirici olur.

Kol emeğinde ustalığın ve güç kullanmanın payı azaldıkça, bir başka deyişle, modern sanayi geliştikçe, kadın ve çocuk çalışması erkek çalışmasının yerini gitgide daha çok almaktadır. İşçi sınıfı için, yaş ve cinsiyet ayrımlarının artık hiçbir toplumsal önemi kalmamıştır. Bunların hepsi, yaşına ve cinsine göre, kullanılması daha çok ya da daha az pahalı olan çalışma aletleridir.

İşçinin imalâtçı tarafından sömürülerek, ücretini para olarak aldıktan sonra, üzerine burjuvazinin öteki bölümleri, ev sahibi, dükkâncı, rehinci vb. çullanırlar.

Eski orta sınıfların bütün aşağı tabakaları —küçük sanayiciler, satıcılar ve rantiyeler, zanaatçılar ve

---

* Marx, sonraları, işçinin çalışmasını değil, işgücünü sattığına işaret etmiştir. Bu konuyla ilgili olarak, Marx'ın "Ücretli Emek ve Sermaye" [Sol yayınları,] adlı eserine Engels'in yazdığı girişe bakınız.

köylüler— hepsi, kısmen küçük sermayeleri modern sanayinin boyutlarına erişmediği ve büyük kapitalistlerle rekabette yutulduğu için, kısmen de yeni üretim yöntemleri ustalaşmış olduğu işteki becerisini değersiz duruma getirdiği için, giderek, proletaryanın düzeyine düşerler. Böylelikle, proletaryanın safları toplumun bütün sınıfları tarafından beslenmektedir.

Proletarya çeşitli gelişme aşamalarından geçer. Daha doğuşuyla burjuvaziye karşı savaşımı başlar.

Savaşım, başlangıçta, kendilerini doğrudan doğruya sömüren tek tek burjuvalara karşı, tek tek emekçiler tarafından, sonra bir fabrikanın emekçileri tarafından, daha sonra da bir meslek kolundaki, bir bölgedeki çalışanlar tarafından yürütülür. Bunlar saldırılarını, burjuva üretim koşullarına karşı değil, üretim araçlarının kendisine karşı yöneltirler; kendileriyle rekabet eden ithal mallarını tahrip ederler, makineleri parçalarlar, fabrikaları ateşe verirler, ortadan kalkmış olan Ortaçağ zanaatçısının statüsünü zora başvurarak geri getirmeye çalışırlar.

Bu aşamada işçiler, henüz ülkenin tümüne yayılmış, dağınık ve aralarındaki karşılıklı rekabetle bölünmüş bir yığın oluştururlar. Eğer, yer yer daha derli-toplu örgütler meydana getirmek için birleşebilirlerse, bu henüz, kendi etkin dayanışmalarının sonucu değil, kendi politik amaçlarına ulaşmak için tüm proletaryayı harekete getirmek zorunda olan ve daha bir süre de bunu yapabilecek güçte olan burjuva sınıfındaki dayanışmanın sonucudur. Onun için, bu aşamada proleterler, kendi düşmanlarına karşı değil, düşmanlarının düşmanlarına, kralcı mutlakiyet kalıntılarına, toprak sahiplerine, sanayici olmayan burjuvaziye ve küçük burjuvaziye karşı bir savaşım yürütürler. Bu yüzden, tüm tarihsel hareket, burjuvazinin tekelindedir; bu koşullarda elde edilen her zafer, burjuvazinin zaferidir.

Ama, sanayinin gelişmesiyle, proletarya, yalnızca sayıca artmakla kalmaz; daha büyük yığınlar ha-

linde yoğunlaşır, gücü büyür ve bu artan gücünü daha çok hisseder. Makineler, emekler arasındaki ayrımları silerek, ücretleri hemen hemen her yerde aynı aşağı düzeye indirdikçe, proletaryanın saflarındaki çeşitli çıkar ve yaşama koşulları da gitgide daha birdüziyeleşir. Burjuvalar arasındaki artan rekabet ve bunun sonucu çıkan ticaret buhranları, işçi ücretlerini daha da dalgalandırır. Makinelerin durmadan gelişmesinin daha da hızlanması, işçilerin durumunu gitgide daha çok güçleştirir; tek tek işçilerle tek tek burjuvalar arasındaki çatışmalar, gitgide iki sınıf arasındaki çatışmalar niteliğine dönüşür. Bu durum karşısında, işçiler burjuvalara karşı dernekler **(Sendikalar)** kurmaya başlarlar; ücret oranını yüksek tutabilmek için birbirlerine kenetlenirler; zaman zaman çıkan ayaklanmalar için önceden hazırlık yapabilmek üzere, sürekliliği olan örgütler kurarlar. Yer yer, çatışmalar ayaklanmaya dek varır.

Arasıra işçiler zafer kazanırlar, ama geçici bir zaman için. Savaşımlarının gerçek meyvesi, bu hemen aldıkları sonuçlardan çok, işçilerin durmadan genişleyen birliğidir. Modern sanayinin yarattığı ve ayrı ayrı yerlerdeki işçileri birbirleriyle ilişkili duruma getiren ileri haberleşme araçları bu birliğe yardım eder. Hepsi aynı nitelikte olan sayısız yöresel savaşları, ulus ölçüsünde sınıflararası tek bir savaşa dönüştürmek için gerekli olan işte bu bağıntının kurulabilmesiydi. Ama her sınıf savaşımı politik bir savaşımdır. Ve, kötü karayollarıyla Ortaçağ kentlilerinin ulaşmaları için yüzyıllar isteyen bu birliği, modern proleterler, demiryolları sayesinde birkaç yılda gerçekleştiriyorlar.

Proleterlerin bir sınıf olarak ve dolayısıyla bir politik parti olarak bu örgütlenmeleri yine kendi aralarındaki rekabet yüzünden durmadan altüst olmaktadır. Ama, bu örgütlenme her kezinde daha kuvvetli, daha sağlam ve daha güçlü olarak yeniden ortaya çıkmaktadır. Bu örgütlenme, burjuvazinin içindeki bölünmelerden yararlanarak işçilerin bazı özel çıkar-

larının yasama organınca tanınmasını sağlamıştır. İngiltere'deki on saatlik işgünü yasası böyle çıkarılmıştır.

Bir tüm olarak ele alındığında, eski toplumun sınıfları arasındaki çatışmalar, proletaryanın gelişmesini birçok yönden hızlandırır. Burjuvazi kendisini bitmek tükenmek bilmez bir savaşın içinde bulur. Önce, aristokrasiye karşı; sonra, kendi içinde, çıkarları sanayinin ilerlemesine karşı olan burjuvazinin bölümlerine; her zaman da, yabancı ülkelerin burjuvalarına karşı. Burjuvazi bütün bu savaşlarda, proletaryaya başvurmak, onun yardımını istemek ve böylelikle bizzat kendisi onu politika alanına çekmek zorunda kalır. Bunun içindir ki, burjuvazi, proletaryaya politik ve genel eğitiminin öğelerini bizzat kendisi sağlar; bir başka deyişle, kendisine karşı savaşımda kullanacağı silâhları proletaryanın eline bizzat kendi eliyle verir.

Ayrıca, görmüş olduğumuz gibi, sanayinin ilerlemesiyle, egemen sınıfların bütün bölümleri proletarya olmaya doğru itilirler, ya da en azından bu zorlamayı kendi varlık koşullarında duyarlar. Bunlar da proletaryaya birçok yeni aydınlanma ve ilerleme öğeleri getirirler.

Ensonu, sınıf savaşımı kesin sonuca ulaşacağı saate yaklaştıkça, egemen sınıfın içinde, ya da daha doğrusu toplumun tümünde işleyen çözülme süreci öylesine zorlu, çarpıcı bir niteliğe bürünür ki, egemen sınıfın küçük bir bölümü kendini bu sınıftan koparır ve devrimci sınıfa, geleceği elinde tutan sınıfa katılır. Onun için, tıpkı daha önceki bir çağda, soyluların bir bölümünün burjuvazinin safına geçmesi gibi, şimdi de öylece, burjuvazinin bir parçası, özellikle burjuva ideologların kendini tarihin akışını teoriyle bir tüm olarak kavrama düzeyine yükseltmiş bir parçası, proletaryanın safına geçer.

Bugün, burjuvazinin karşısında duran bütün sınıflardan yalnız proletarya, gerçekten devrimci bir sınıftır. Öteki sınıflar modern sanayi karşısında çü-

rümekte, sonunda da ortadan kaybolmaktadırlar; modern sanayinin özel ürünü ve asıl ürünü proletaryadır.

Orta sınıfın aşağı tabakaları, küçük imalâtçı, dükkâncı, zanaatçı, köylü, bütün bunlar, orta sınıfın birer parçası olarak, burjuvaziye karşı, varlıklarını yok olmaktan kurtarmak için savaşım yürütürler. Onun için, bunlar devrimci değil, tutucudurlar. Hattâ gericidirler de, çünkü tarihin tekerleğini gerisin geriye döndürmeye çalışırlar. Eğer devrimcilikleri tutarsa, bu ancak proletaryanın saflarına kaçınılmaz geçişlerini gözönünde tutmaları yüzündendir; onlar böylece, o andaki çıkarlarını değil, gelecekteki çıkarlarını savunurlar, kendilerini proletaryanın görüş açısına yerleştirebilmek için, kendi görüş açılarını bırakırlar.

Toplumun tortusundan başka bir şey olmayan "ayaktakımı" [lumpen proletarya], eski toplumun aşağı tabakalarının içlerinden çıkarıp attığı o kendi-kendine çürüyen yığın, yer yer bir proletarya devrimiyle harekete sürüklenebilir; ama aslında, yaşama koşulları onu gerici entrikalara alet olmaya çok daha fazla hazırlamaktadır.

Proletaryanın varlık koşulları içinde, genel olarak eski toplumun koşulları şimdiden bir bataklığa saplanmış gibidir. Proleterin mülkiyeti yoktur; karısı ve çocuklarıyla ilişkisinin, burjuva aile ilişkileriyle ortak bir yanı kalmamıştır; İngiltere'de Fransa'dakinin, Amerika'da Almanya'dakinin aynı olan modern sanayi çalışması ve modern sermaye uyrukluğu, onda ulusal karakterin bütün izlerini silmiştir. Proleterin gözünde, hukuk, ahlâk, din, gerisinde kaynaşan bir o kadar burjuva çıkarı gizlenmiş burjuva önyargılarıdır.

Bugüne dek, toplumda üste çıkan her sınıf, ele geçirdiği üstün durumunu, tüm toplumu kendi mülk edinme koşullarına uydurarak, sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Proleterler ise, kendi eski mülk edinme biçimlerini ortadan kaldırmadan, dolayısıyla daha ön-

ceki bütün mülk edinme biçimlerini de ortadan kaldırmadan, toplumun üretici güçlerine egemen olamazlar. Onların güven altına alacak ve sağlamlaştıracak bir şeyleri yoktur; ödevleri, daha önceki bireysel mülkiyetin bütün güvenlik ve güvencelerini tahrip etmektir.

Daha önceki bütün tarihsel hareketler, azınlık hareketleri, ya da azınlıkların çıkarları uğruna hareketler olmuşlardır. Proletarya hareketi, büyük çoğunluğun, büyük çoğunluk yararına, kendiliğinden hareketidir. Şimdiki toplumumuzun en aşağı tabakası olan proletarya, resmî toplumu oluşturan bütün tabakalar üstyapısını havaya uçurmadan belini doğrultamaz.

Özünde öyle olmamakla birlikte, proletaryanın burjuvaziye karşı savaşımı, başlangıçta ulus ölçüsünde bir savaşım biçimine bürünür. Her ülkenin proletaryası, elbette ki her şeyden önce, kendi burjuvazisiyle hesaplaşmalıdır.

Proletaryanın gelişmesinin en genel aşamalarını anlatırken, şimdiki toplumun içinde yürütülen az çok üstü örtülü iç savaşı, bu savaşın açıkça devrime döküldüğü ve burjuvazinin zora başvurularak devrilmesinin proletaryanın egemenliğinin temelini hazırladığı noktaya dek izledik.

Bugüne dek, yukarıda da gördüğümüz gibi, her toplum biçimi ezenle ezilen sınıfların çatışmasına dayanmıştır. Ama bir sınıfı ezebilmek için, ona hiç değilse, kölece varlığını sürdürebilmesine elverecek belli koşullar sağlanmalıdır. Toprak köleliği çağında, serf kendisini komün üyeliğine yükseltmiştir; nasıl ki feodal mülkiyetin boyunduruğu altında küçük burjuva da gelişerek tam burjuva olmayı becerebilmişse. Modern işçi ise, bunun tersine, sanayinin ilerlemesiyle, yükseleceği yerde, kendi sınıfının varlık koşullarının gitgide daha altına batmaktadır. İşçi yoksullaşmakta ve yoksuluk nüfustan ve servetten daha hızlı gelişmektedir. Ve işte, burjuvazinin toplumda artık egemen sınıflığa lâyık olmadığı ve ken-

di varlık koşullarını en üstün yasa olarak topluma kabul ettirme yeteneğine sahip olmadığı bundan anlaşılmaktadır. Burjuvazi hükmetmeye lâyık değildir; çünkü, kölesine, köleliği içinde bir yaşantı sağlayamamaktadır; çünkü, kölesi tarafından kendisi besleneceğine, onu kendisinin beslemesi gerektiği bir duruma düşmüştür ve buna engel olamamaktadır. Toplum, bu burjuvazinin egemenliği altında artık yaşayamaz, bir başka deyişle, burjuvazinin varlığı artık toplumla bağdaşmamaktadır.

Burjuva sınıfının varlığı ve egemenliği için temel koşul, zenginliğin özel kişiler elinde birikmesi, sermayenin meydana gelmesi ve artmasıdır; sermayenin varlık koşulu da ücretli çalışmadır. Ücretli çalışma, doğrudan doğruya emekçiler arasındaki rekabete dayanır. Burjuvazinin zorunlu olarak kurduğu sanayinin gelişmesi, işçilerin rekabetten ötürü yalıtılmış durumu yerine, örgütlenmeden ötürü devrimci birleşmelerini geçirir. Onun içindir ki, modern sanayinin gelişmesi, burjuvazinin bizzat üretim yaptığı ve ürünleri mülk edindiği temeli ayağının altından çekmektedir. Bu yüzdendir ki, burjuvazinin ürettiği, her şeyden önce, kendi mezar kazıcılarıdır. Onun devrilmesi ve proletaryanın zafer kazanması da aynı derecede kaçınılmazdır.

II
PROLETERLER VE KOMÜNİSTLER

KOMÜNİSTLER, bir tüm olarak proleterlerle nasıl bir ilişki içindedirler?

Komünistler, öteki işçi sınıfı partilerine karşı duran ayrı bir parti oluşturmazlar.

Bir tüm olarak proletaryanın çıkarlarının dışında ve ayrı çıkarları yoktur.

Onlar, proletarya hareketini biçimlendirecek ve bir kalıba sokacak kendilerine özgü sekter ilkeler ileri sürmezler.

Komünistler, öteki işçi sınıfı partilerinden ancak şöyle ayrılırlar: 1) Ayrı ayrı ülkelerin proleterlerinin ulus ölçüsündeki savaşımlarında, her türlü ulusallıktan bağımsız olarak, tüm proletaryanın ortak çıkarlarını gösterir ve öne çıkarırlar. 2) İşçi sınıfının burjuvaziye karşı savaşımının geçmek zorunda olduğu çeşitli gelişme aşamalarında, her zaman ve her yerde, bir tüm olarak hareketin çıkarlarını orunlarlar.

Onun için, komünistler, hem uygulamada her ülkenin işçi sınıfı partilerinin en ileri ve kararlı bölümüdür—bütün ötekileri ileriye iten bölümüdür; hem de, büyük proletarya yığını üstünde, proletarya hareketinin yürüyüş çizgisini, koşullarını, ve, en sonunda ulaşacağı genel sonuçları, teorik olarak anlamada üstünlüğe sahiptirler.

Komünistlerin hemen gerçekleştirmek istedikleri amaç, bütün öteki proletarya partilerininkinin aynıdır: Proletaryanın bir sınıf olarak örgütlenmesi, burjuva egemenliğinin devrilmesi, proletaryanın politik iktidarı ele geçirmesi.

Komünistlerin vardıkları teorik sonuçlar, hiçbir biçimde, şu ya da bu evrensel reformcu tarafından icat edilmiş, ya da keşfedilmiş düşünlere ya da ilkelere dayanmaz.

Bu teorik sonuçlar, yalnızca gözlerimizin önünde cereyan eden tarihsel bir hareketin, mevcut bir sınıf savaşımının içindeki gerçek ilişkilerin genel terimlerle anlatımıdır. Kurulu mülkiyet ilişkilerinin kaldırılması, komünizmin hiç de ayırdedici bir özelliği değildir.

Geçmişteki bütün mülkiyet ilişkileri, tarihsel koşulların değişmesiyle, durmadan tarihsel bir dönüşüme uğramışlardır.

Örneğin, Fransız Devrimi, yerine burjuva mülkiyetini geçirmek için feodal mülkiyeti ortadan kaldırmıştır.

Komünizmin ayırdedici özelliği, genel olarak mülkiyetin ortadan kaldırılması değil, burjuva mülki-

yetinin ortadan kaldırılmasıdır.

Ama modern burjuva mülkiyeti, sınıf çatışmalarının, çoğunluğun azınlıkça sömürülmesine dayanan sistemin, ürünleri üretme ve mülk edinme sisteminin en son ve eksiksiz anlatımıdır.

Bu anlamda, komünistlerin teorisi tek bir tümcede özetlenebilir: Özel mülkiyetin ortadan kaldırılması.

Biz komünistler, bir kimsenin, kendi emeğinin meyvesi olarak, kişisel mülk edinme hakkını ortadan kaldırmak istiyoruz diye kınanmışızdır — o mülkiyetin ki, her türlü kişisel özgürlüğün, etkinliğin ve bağımsızlığın temeli olduğu ileri sürülmektedir.

Zor kazanılmış, kendi alın teriyle edinilmiş mülkiyet! Acaba, burjuva biçiminden önceki bir mülkiyet biçimini mi, küçük zanaatçının ve küçük köylünün mülkiyetini mi kastediyorsunuz? Onu ortadan kaldırmanın gereği yoktur; sanayinin gelişmesi onu şimdiden büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır ve günden güne de ortadan kaldırmaktadır.

Yoksa modern burjuva özel mülkiyetini mi kastediyorsunuz?

Ama, ücretli çalışma, emekçi için herhangi bir mülkiyet yaratır mı? Zerrece yaratmaz. Ücretli çalışma, sermaye yaratır, yani ücretli çalışmayı sömüren ve yeni ücretli çalışmayı (onu da sömürmek için) ele geçirmeden çoğalamıyacak türünden bir mülkiyet yaratır. Şimdiki biçimiyle mülkiyet, sermaye ile ücretli çalışma arasındaki çelişmeye dayanmaktadır. Bu çelişmenin iki yanını inceliyelim.

Kapitalist olmak, üretimde, yalnız kişisel değil, toplumsal bir statüye sahip olmak demektir. Sermaye ortaklaşa bir üründür ve ancak toplumun birçok üyesinin —hayır, son çözümlemede, bütün üyelerinin— birleşmiş emeğiyle harekete geçirilebilir.

Onun için, sermaye, kişisel değil, toplumsal bir güçtür.

Bundan dolayıdır ki, sermaye ortak mülkiyete, toplumun bütün üyelerinin mülkiyetine dönüştürül-

mekle, bireysel mülkiyet toplumsal mülkiyete dönüşmüş olmaz. Mülkiyetin yalnızca toplumsal niteliği değişir. Mülkiyet sınıfsal niteliğini yitirir.

Şimdi de ücretli çalışmayı ele alalım.

Ücretli çalışmanın ortalama fiyatı, asgari ücrettir, yani emekçiyi emekçi olarak ancak ayakta tutabilmek için zorunlu geçim araçlarının tutarıdır. Onun içindir ki, ücretli emekçinin, emeğiyle edindiği şeyler, ancak kıt-kanaat varlığını sürdürebilmesine ve yeniden üremesine yetecek kadardır. Biz kesinlikle, çalışma ürünleri üzerindeki bu bireysel mülk edinmeyi, insan ömrünün ve neslinin sürmesi için gereken ve başkalarının emeğine egemen olacak hiçbir artık bırakmayan bu mülk edinmeyi, ortadan kaldurmak niyetinde değiliz. Kurtulmak istediğimiz şey, emekçinin ancak sermayeyi çoğaltmak için ve ancak egemen sınıf çıkarının izin verdiği kadar yaşamasının nedeni olan bu mülk edinmenin sefil karakteridir.

Burjuva toplumunda canlı emek, yalnızca birikmiş emeği artırmanın bir aracıdır. Komünist toplumda ise, birikmiş emek, emekçinin varlığının olanaklarını genişletmenin, zenginleştirmenin, ilerletmenin bir aracından başka bir şey değildir.

Onun için, burjuva toplumunda, geçmiş, şimdi yaşanılan zamana egemendir; komünist toplumdaysa, şimdi yaşanılan zaman, geçmişe egemendir. Burjuva toplumunda, sermaye bağımsız ve kişiseldir, çalışan bireyse bağımlı ve kişisellikten yoksundur.

Ve işte, bu durumun ortadan kaldırılmasına, burjuvazi, bireyliğin ve özgürlüğün ortadan kaldırılması diyor! Doğru da söylüyor. Hiç kuşku yok ki, hedef, burjuva bireyliğinin, burjuva bağımsızlığının ve burjuva özgürlüğünün ortadan kaldırılmasıdır.

Şimdiki burjuva üretim koşulları içinde, özgürlükten anlaşılan şey, özgür ticaret, özgür alım-satımdır.

Ama, alım-satım ortadan kalkarsa, özgür alım-satım da ortadan kalkar. Özgür alım-satım üstüne

bütün bu büyük sözler ve burjuvazimizin genellikle özgürlük üstüne bütün öteki "cesur sözcükler"i, ancak eli-kolu bağlı Ortaçağ tüccarlarının kısıtlı alım-satımları karşısında bir anlam taşıyabilirler; ama, alım-satımın, burjuva üretim koşullarının ve burjuvazinin kendisinin komünizmle ortadan kaldırılması sorunu karşısında hiçbir anlam taşımazlar.

Bizim özel mülkiyeti ortadan kaldırma niyetimizden dehşete düşüyorsunuz. Ama sizin bugünkü toplumunuzda özel mülkiyet, nüfusun onda-dokuzu için şimdiden ortadan kaldırılmıştır; sizin için varlığı da, düpedüz o onda-dokuzun elinde olmayışı yüzündendir. Onun için, siz bizi ancak, varlığı, toplumun büyük çoğunluğunda hiç mülkiyet bulunmaması zorunlu koşuluna bağlı olan bir mülkiyet biçimini ortadan kaldırmaya niyetlenmekle suçlayabilirsiniz.

Bir sözcükle, siz bizi, sizin mülkiyetinizi ortadan kaldırmaya niyetlenmekle suçluyorsunuz. Çok haklısınız; niyetimiz budur.

Emeğin sermayeye, paraya, ya da ranta, tekelleştirilebilen bir sosyal kuvvete çevrilemiyeceği an, yani bireysel mülkiyetin artık burjuva mülkiyetine, sermayeye döndürülemiyeceği an, bireylik ortadan kalkar diyorsunuz.

Onun için, itiraf etmelisiniz ki, siz "birey" dediğiniz zaman, burjuvadan ve orta sınıf mülkiyet sahibinden başkasını kastetmiyorsunuz. Gerçekten, bu kimse süpürülüp atılmalı ve olanaksız duruma getirilmelidir.

Komünizm, hiç kimseyi toplum ürünlerini mülk edinme olanağından yoksun bırakmaz; o ancak, o kimseyi böyle bir mülk edinme aracılığıyla başkalarının çalışmasına egemen olma olanağından yoksun bırakır.

İtiraz olarak, özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasıyla her işin duracağı ve bizi genel bir tembelliğin saracağı öne sürülmüştür.

Eğer böyle olsaydı, burjuva toplumu, aylaklık

yüzünden çoktan yıkılmış olmalıydı: çünkü bu toplumun çalışan üyeleri hiçbir şey kazanmazlar, kazananlarsa çalışmayanlardır. Bütün bu itiraz, sermaye olmayınca ücretli çalışmanın da olmayacağı açık gerçeğinin gereksiz bir yinelenmesinden başka bir şey değildir.

Maddî ürünlerin komünistçe üretimine ve mülk edinme biçimine karşı ileri sürülen bütün itirazlar, yine aynı yoldan, düşün ürünlerinin komünistçe üretimine ve mülk edinme biçimine karşı da ileri sürülmüştür. Burjuva için, sınıf mülkiyetinin ortadan kaybolması, nasıl mülkiyetin kendisinin ortadan kaybolması demekse, aynı biçimde, sınıf kültürünün ortadan kaybolması da, onun gözünde tüm kültürün ortadan kaybolması demektir.

Kaybı onu yaslara boğan o kültür, muazzam çoğunluk için, bir makine durumuna gelmek için eğitilmesinden başka bir şey değildir.

Ama, bizim, burjuva mülkiyetini ortadan kaldırma niyetimizi, kendi burjuvaca özgürlük, kültür, hukuk vb. anlayışınızın ölçütüne vurduğunuz sürece, bize sataşmayı bırakın. Sizin bu düşünleriniz, burjuva üretim ve burjuva mülkiyet düzeninden gelmedir, tıpkı hukukunuzun da, sizin sınıf isteminizin, öz niteliği ve yönü sizin sınıf varlığınızın ekonomik koşullarıyla saptanmış sınıf isteminizin, herkes için bir yasa durumuna getirilmesinden başka bir şey olmadığı gibi.

Sizin bugünkü üretim biçiminizden ve mülkiyet düzeninizden doğan sosyal ilişki biçimlerini —üretimin akışı içinde ortaya çıkan ve kaybolan bu geçici ilişkileri— doğanın ve aklın sonsuz yasaları payesine yükselten bencilce anlayışınız, bugün tarihten silinmiş bütün eski egemen sınıfların anlayışından farksızdır. Eski mülkiyette apaçık gördüğünüzü, feodal mülkiyette kabul ettiğinizi, burjuva mülkiyeti için birtürlü kabul edemiyorsunuz.

Ailenin ortadan kaldırılması sorununa gelince! Komünistlerin bu utanç verici amaçları karşısında

en köklü dönüşümlerden yana olan kimseler bile öfkeye kapılıyorlar.

Bugünkü burjuva ailesi hangi temele dayanmaktadır? Sermayeye, özel kâra. Aile, tam gelişmiş biçimiyle, yalnız burjuvazi için vardır. Ama, bunun öteyüzünü proleterlerde her türlü ailenin hemen hemen yokedilmesi ve yaygın fuhuş oluşturur.

Öteyüzü ortadan kalkınca, burjuva ailesi de kendiliğinden ortadan kalkar ve sermayenin yokolmasıyla da her ikisi birden yok olur.

Çocukların ana-babaları tarafından sömürülmesini ortadan kaldırmak istediğimiz için mi bizi suçluyorsunuz? Bu suçu kabul ediyoruz.

Ama, sizin aile terbiyenizin yerine toplum eğitimini geçirmekle ilişkilerin en kutsalını yıkacağımızı ileri sürüyorsunuz.

Ya sizin eğitiminiz! Onu da toplum belirlemiyor mu? O da, çocuklarınızı yetiştirdiğiniz toplum koşullarıyla, toplumun doğrudan ya da dolaylı müdahalesiyle, okullar aracılığıyla belirlenmiyor mu? Toplumun eğitim üzerinde etkisini komünistler icat etmedi; onların yapmaya çalıştığı, bu etkinin yalnızca niteliğini değiştirmek ve eğitimi egemen sınıfın baskısından kurtarmaktır.

Aile ve eğitim üstüne, ana-babayla çocuğun kutsal gibi gösterilen karşılıklı ilişkileri üstüne burjuva nutukları, modern sanayinin proleterler arasındaki tüm aile bağlarını koparıp çocukları basit ticaret maddeleri, basit çalışma âletleri durumuna getirmesiyle, gitgide daha çok tiksindirici olmaktadır.

Ama tüm burjuvazi, siz komünistler kadınlarda ortak mülkiyeti getireceksiniz diye, koro halinde bağrışıyor.

Burjuva için karısı üretim aracından başka bir şey değildir. Üretim araçlarının ortaklaşa kullanılacağını duymuştur ya, bundan doğal olarak, kadınların da sosyalleşmeye tâbi tutulacağı sonucunu çıkarmıştır.

Söz konusu olan şeyin, kadının bugünkü basit

üretim aracı rolüne son vermek olduğu aklından bile geçmez.

Zaten, güya komünistler tarafından savunulan, resmen kadında ortak mülkiyet savının burjuvalarımızda uyandırdığı o yüksek ahlâki öfkeden daha gülünç bir şey düşünülemez. Komünistlerin kadında ortaklığı getirmelerinin gereği yoktur; bu, zaten eskidenberi hemen hemen hep vardı.

Proleterlerin karılarını, kızlarını elaltında bulundurmakla yetinmeyen burjuvalarımız, eğer resmî fuhuş kurumundan yararlanmalarının sözünü etmezsek, birbirlerinin karılarını ayartmaktan derin bir zevk duyarlar.

Burjuva evliliği, gerçekte, evli kadınlarda ortaklık sistemidir; ve, burjuvalarımız savlarında bir an için haklı olsalar bile, komünistleri ancak, ikiyüzlülükle gizledikleri bu kadında ortaklık düzeni yerine, dürüst ve yasalara uygun bir düzeni kurmak istemekle suçlayabilirler. Zaten apaçıktır ki, bugünkü üretim düzeninin ortadan kaldırılmasıyla, bundan doğan, kadında ortaklık, yani resmî ve gayriresmî fuhuş da zorunlu olarak kendiliğinden ortadan kalkacaktır.

Komünistler ayrıca, vatanı ve milliyeti de ortadan kaldırmak istemekle suçlanmışlardır.

İşçilerin kendi vatanı yoktur ki. Kendilerinde olmayan bir şey de ellerinden alınamaz. Her ülkenin proletaryası, her şeyden önce, politik iktidarı ele geçirmek, kendisini ulusun yönetici sınıfı durumuna yükseltmek, **kendisi bizzat** ulus olmak zorunda olduğuna göre, proletarya esasen millîdir; ama sözcüğün burjuva anlamında değil.

Ulusal ayrılıklar ve halklar arasındaki düşmanlıklar, burjuvazinin gelişmesinden, ticaret özgürlüğünden, dünya pazarından, üretim biçimindeki ve ona karşılık düşen yaşam koşullarındaki tek biçimlilikten ötürü, günden güne ve gitgide daha çok kaybolmaktadır.

Proletaryanın egemenliği, bunları daha da ça-

buk yokedecektir. Hiç değilse, bellibaşlı uygar ülkelerin birlikte hareketi, proletaryanın kurtuluşu için gerekli ilk koşullardan biridir.

İnsanın insan tarafından sömürülmesi ortadan kaldırıldığı oranda, bir ulusun bir başka ulus tarafından sömürülmesi de ortadan kaldırılmış olacaktır. Ulusun kendi bünyesindeki sınıflar arasında düşmanlık ortadan kalktığı ölçüde, bir ulusun bir başkasına düşmanlığı da ortadan kalkacaktır.

Komünizme karşı, dinî, felsefî ve genellikle ideolojik bir görüş açısından yöneltilen suçlamalara gelince; bunlar üzerinde derinlemesine bir inceleme yapmaya değmez.

İnsanların varlık koşullarındaki, toplumsal ilişkilerindeki ve toplumsal yaşayışındaki her değişmeyle birlikte, düşünlerinin, görüşlerinin, anlayışlarının, bir sözcükle, bilinçlerinin değiştiğini kavramak, derin bir sezgi gerektirir mi?

Düşün tarihi, entellektüel üretimin maddi üretimle birlikte biçim değiştirmesinden başka neyi kanıtlar ki? Her çağın egemen düşünleri, her zaman egemen sınıfın düşünleri olmuştur.

İnsanlar, toplumda devrim yapan düşünlerden sözederlerken, eski toplumun içinde yeni bir toplumun öğelerinin yaratılmış olduğu ve eski düşünlerin yokoluşunun eski varlık koşullarının çözülmesine ayak uydurduğu olgusundan başka bir şey söylemiş olmazlar.

Antik dünya cançekişirken, hıristiyanlık antik dinleri bastırmıştı. XVIII. Yüzyılda hıristiyan düşünler akılcı düşünlere yenilirken, feodal toplum, o zamanki devrimci burjuvaziye karşı, ölümünden önceki son savaşımını veriyordu. Burjuvazinin din özgürlüğü ve vicdan özgürlüğü düşünleri, yalnızca serbest rekabetin bilgi alanındaki egemenliğini anlatır.

Denecektir ki, "din, ahlâk, felsefe ve hukuk düşünleri, tarihsel gelişmenin akışı boyunca kuşkusuz değişmişlerdir. Ama din, ahlâk, felsefe, politika bilimi ve hukuk bu değişmeden etkilenmemişlerdir."

"Üstelik, özgürlük, adalet vb. gibi toplumun bütün aşamalarında geçerli olan sonsuz gerçekler vardır. Ama komünizm, sonsuz gerçekleri ortadan kaldırmakla, yeni bir temel üstünde onları yeniden kurmak yerine, her türlü dini, her türlü ahlâkı ortadan kaldırmaktadır; ve böylelikle, tüm bir tarih deneyiyle çelişmeye düşmektedir."

Bu suçlama, özünde ne anlam taşır? Günümüze dek, toplum tarihi, ayrı ayrı çağlarda başka başka biçimler alan sınıf çatışmalarından başka bir şey değildir.

Ama, bu çatışmaların aldıkları biçim nasıl olursa olsun, toplumun bir bölümünün bir başka bölümü tarafından sömürülmesi, bütün geçmiş yüzyılların ortak yanıdır. Onun için, bütün çağların toplumsal bilincinin bütün çeşitliliğine ve değişikliğine karşın, bazı ortak biçimlere bürünmesinin —ancak sınıf çatışmalarının kesin olarak ortadan kalkmasıyla tamamen yok olacak olan bilinç biçimlerine bürünmesinin— şaşılacak bir yanı yoktur.

Komünist devrimi, geleneksel mülkiyet ilişkileriyle en kökten bir bağ koparıştır; onun için, gelişmesi süresinde geleneksel düşünlerle de bağlarını tam olarak koparmasına şaşmamak gerekir.

Ama, komünizme karşı ileri sürülen burjuva itirazlarını artık biryana bırakalım.

Yukarıda gördük ki, işçi sınıfının devriminde ilk aşama, proletaryayı egemen sınıf durumuna yükseltmek ve demokrasiyi kurmaktır.

Proletarya, politik üstünlüğünden, sermayeyi burjuvaziden dilim dilim koparıp almak için, bütün üretim araçlarını devletin, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletaryanın elinde toplamak ve olabildiğince hızla, üretici güçlerin miktarını çoğaltmak için yararlanacaktır.

Hiç kuşkusuz, başlangıçta, mülkiyet haklarına ve burjuva üretim koşullarına karşı despotça saldırılara girişmeden; yani, ekonomik açıdan yetersiz ve olanaksız gibi görünen, ama hareketin ilerleyişi için-

de daha yeterli duruma gelen, eski düzene daha fazla müdahaleleri gerektiren ve bir tüm olarak üretim biçimini kökten değiştirmek için zorunlu olan önlemler alınmadan, bu amaç sağlanamaz.

Bu önlemler, hiç kuşkusuz, ayrı ayrı ülkelerde başka başka olacaktır.

Bununla birlikte, en ileri ülkeler için aşağıdakiler genel olarak oldukça uygundur.

1. Toprak mülkiyetinin kamulaştırılması ve toprak rantının tümünün kamu amaçlarına ayrılması.

2. Ağır bir müterakki gelir vergisi, ya da kademeli gelir vergisi.

3. Her türlü miras hakkının kaldırılması.

4. (Yeni düzenden kaçanların) göçmenlerin, (ona karşı gelenlerin) isyancıların mülklerine elkonulması.

5. Sermayesi devletin olan bir ulusal banka aracılığıyla ve devletin mutlak tekelciliğiyle kredinin devlet elinde merkezileşmesi.

6. Haberleşme ve ulaşım araçlarının devletin elinde merkezileştirilmesi.

7. Devletin sahip olduğu fabrikaların ve üretim araçlarının çoğaltılması; işlenmemiş toprakların tarıma açılması ve ekilip biçilen toprakların ülkenin tümünü kapsayan bir plan gereğince iyileştirilmesi.

8. Herkes için çalışma yükümlülüğü. Özellikle tarımda sanayi ordularının kurulması.

9. Tarımsal çalışmayla sınaî çalışmanın birleştirilmesi; nüfusun daha eşit olarak dağılmasıyla, kent - köy ayrımının yavaş yavaş ortadan kaldırılması.

10. Bütün çocuklar için kamu okullarında parasız eğitim. Şimdiki biçimiyle çocukların fabrikalarda çalışmalarının ortadan kaldırılması. Eğitimin sanayi üretimiyle birleştirilmesi vb., vb..

Gelişmenin akışı içinde sınıf ayrımları ortadan kalkınca ve üretim ulusun tümünü içine alan geniş bir kuruluşun elinde toplanınca, kamu iktidarı politik niteliğini yitirecektir. Adı üstünde, politik iktidar, bir sınıfın bir başkasını ezmek için örgütlenmiş

gücüdür. Proletarya, burjuvaziye karşı savaşımında, zorunlu olarak, kendini bir sınıf olarak örgütler de, devrim yoluyla egemen sınıf durumuna gelir ve egemen sınıf olarak eski üretim sistemini zorla süpürüp atarsa, o zaman bu koşularla birlikte, sınıf çatışmalarının ve genellikle sınıfların varlığının koşullarını da süpürüp atmış olacak, ve böylelikle, bir sınıf olarak kendi üstünlüğünü de ortadan kaldırmış olacaktır.

Sınıflı ve sınıf çatışmalı eski burjuva toplumunun yerini öyle bir toplum alacaktır ki, onda her bireyin özgür gelişmesi, bütün herkesin özgür gelişmesinin koşulu olacaktır.

III
SOSYALİST VE KOMÜNİST YAZIN

1. GERİCİ SOSYALİZM

a. Feodal Sosyalizm

TARİHSEL durumlarından ötürü, Fransa ve İngiltere'nin aristokrasileri, modern burjuva toplumuna karşı risaleler kaleme almayı kendilerine iş edinmişlerdi. 1830 yılı Haziran ayındaki Fransız devriminde ve İngiltere'de reform uğruna girişilen propaganda ve bilinçlendirme hareketinde, bu aristokrasiler menfur türedilere yine yenildiler. O zamandan buyana, kendileri için, ciddî bir politik savaşım sözkonusu olmaktan çıktı. Yalnız edebiyat alanında bir savaşım olanağı kaldı. Ama edebiyat alanında bile, restorasyon döneminin[5] eski çığlıklarını atmak artık olanaksız duruma geldi.

Aristokrasi, sempati uyandırabilmek için, görünüşte kendi çıkarlarından vazgeçmek ve burjuvaziye karşı yaptığı suçlamayı, yalnızca, sömürülen işçi

5 1660'tan 1689'a dek süren İngiliz Restorasyonu değil, 1814'ten 1830'a dek süren Fransız Restorasyonu. [Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.]

sınıfının yararına olarak formülleştirmek zorunda kalmıştı. Böylece, aristokrasi, yeni efendisinden, ona hicivler düzerek, kulağına da yaklaşan felâkete dair kehanetler fısıldayarak, öcünü aldı.

İşte, feodal sosyalizm böyle doğdu: Yarı yakınma, yarı hiciv; yarı geçmişin yankısı, yarı geleceğin tehdidi; bazan acı, nükteli ve dokunaklı, bazan burjuvaziyi tam yüreğinden vuran, ama modern tarihin akışını hiç kavrayamaması yüzünden, etkisi bakımından daima gülünç eleştirisiyle.

Aristokrasi, halkı kendi arkasına toplayabilmek için, proleter dilenci-çanağını önde bir bayrak gibi salladı. Ama halk, onlara her katılışında, arka saflarda eski feodal armalı sancakları gördü ve onları saygısız kahkahalarla terketti.

Fransız Legitimistleri'nin* bir bölümünün ve "Genç İngiltere"cilerin** görünümü işte böyleydi.

Feodaller, kendi sömürü biçimlerinin burjuvazininkine benzemediğini anlatırlarken, kendilerinin pek başka ve şimdi artık eskimiş durum ve koşullarda sömürdüklerini unutmuşlardır. Modern proletaryanın kendi egemenlikleri sırasında hiçbir zaman varolmadığını gösterirken, modern burjuvazinin de kendi toplum biçimlerinin zorunlu bir sonucu olduğunu unutmuşlardır.

Zaten, yaptıkları eleştirinin gerici niteliğini o kadar az saklıyorlar ki, burjuvaziye karşı yönelttikleri başlıca suçlama, toplumun eski düzenini yıkması kaçınılmaz olan bir sınıfın burjuva **düzeninde** gelişmekte olduğu suçlamasıdır.

Burjuvaziye yüklenmeleri de, genel olarak bir proletarya yaratmasından çok, bir **devrimci** proletarya yaratmış olması yüzündendir.

Bunun için onlar, politik uygulama alanında iş-

---

* **Legitimistler** (Meşruiyetçiler): Bourbon hanedanının geri getirilmesini savunan toprak sahibi soyluların partisi.

** Genç İngiltereci'ler: 1842 yıllarında aristokratlardan, politika adamlarından ve edebiyatçılardan kurulu Britanyalı muhafazakârların grupu. İleri gelenleri arasında Disreali, Thomas Carlyle ve başkaları vardı.

çi sınıfına karşı alınan bütün zorlama önlemlerini onaylar, günlük yaşamda da, yüksekten atmalarına karşın, sanayi ağacından düşen altın elmaları toplamak, doğruluklarını, sevgilerini, onurlarını, yün, pancar şekeri ve patates ispirtosu ticaretiyle trampa etmek üzere, diz çökerler.[6]

Papaz, toprak sahibiyle nasıl her zaman elele olmuşsa, Kilise Sosyalizmi de Feodal Sosyalizmle hep öyle olmuştur.

Hıristiyan zahitliğine sosyalist bir renk vermekten kolay bir şey yoktur. Hıristiyanlık da özel mülkiyetten, evlilikten, devletten yakınmamış mıdır? Bunların yerine, sadakayı ve yoksulluğu, bekâreti ve tene eziyeti, manastır yaşamını ve Ana Kiliseyi savunan vaazlar vermemiş midir? Hıristiyan Sosyalizmi, aristokratların yanan yüreklerine papazın serptiği kutsal sudan başka bir şey değildir.

b. Küçük Burjuva Sosyalizmi

FEODAL ARİSTOKRASİ, burjuvazinin yıktığı tek sınıf değildi, varlığının koşulları modern burjuva toplumu ortamında gücünü yitiren ve yok olan sınıflardan yalnızca biriydi. Ortaçağ kentlileri ve mülk sahibi küçük köylüler, modern burjuvazinin habercileri oldular. Bu iki sınıf, sanayi ve ticarette az gelişmiş ülkelerde, yükselen burjuvazinin yanısıra hâlâ bitkisel bir yaşayışı sürdürürler.

Çağdaş uygarlığın tam olarak geliştiği ülkelerde, proletarya ile burjuvazi arasında dalgalanan ve kendini burjuva toplumunun ek bir parçası olarak durmadan yenileyen yeni bir küçük burjuva sınıfı

6 Bu, özellikle, malikânelerinin geniş bölümlerini kâhyalar aracılığıyla kendi hesaplarına ektirip biçtiren, üstelik, pancar şekeri ve inbikten geçmiş patates ispirtosu imalâtçılığı yapan, Almanya'nın toprak aristokrasisi ve efendileri için doğrudur. Daha zengin olan Britanya aristokrasisi, şimdilik bu düzeye inmemiş olmakla birlikte, onlar da, azalan kiraların yarattığı açığı kapatabilmek için ünvanlarını bir hayli karanlık anonim şirketlerin kurucularına ödünç vermek zorunda kalıyorlar. [Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.]

oluşmuştur. Böyle olmakla birlikte, bu sınıfın üyeleri, rekabet yoluyla, sürekli olarak proletaryanın içine tek tek itilmekte ve modern sanayi geliştikçe, imalâtta, tarımda ve ticarette, yerlerini denetçilere, kâhyalara ve tezgâhtarlara bırakmak üzere, modern toplumun bağımsız bir bölümü olmaktan büsbütün çıkacakları ânın yaklaştığını da görmektedirler.

Nüfusun yarısından çok daha fazlasını köylülerin oluşturduğu Fransa gibi ülkelerde, burjuvaziye karşı proletaryadan yana çıkan yazarların, burjuva **düzenini** eleştirirken, köylünün ve küçük burjuvanın ölçütünü kullanmaları ve işçi sınıfını bu ara sınıfların görüş açısından savunmaları doğaldı. Küçük Burjuva Sosyalizmi böyle doğdu. Sismondi, yalnız Fransa'da değil, İngiltere'de de bu okulun başıydı.

Bu sosyalizm okulu, modern üretim koşullarındaki çelişmeleri büyük bir görüş keskinliğiyle gözler önüne sermiştir. Ekonomicilerin ikiyüzlüce savunmalarının içyüzünü apaçık ortaya koymuştur. Makinelerin ve işbölümünün, sermayeyle toprağın birkaç elde toplanmasının, fazla üretimin ve buhranların felâketli etkilerini tartışma götürmez bir biçimde kanıtlamış; küçük burjuvanın ve köylünün kaçınılmaz çöküşünü, proletaryanın yoksulluğunu, üretimdeki anarşiyi, servet dağılımındaki korkunç eşitsizlikleri, uluslar arasında sanayinin yolaçtığı yoketme savaşlarını, eski ahlâk bağlarının, eski aile ilişkilerinin ve eski milliyetlerin çözülüşünü göstermiştir.

Ancak, sosyalizmin bu biçimi, kesin amaçlarında, ya eski üretim ve mübadele araçlarını, onlarla birlikte de eski mülkiyet ilişkilerini ve eski toplumu yeniden geri getirmeye özenir, ya da modern üretim ve mübadele araçlarını, bu araçlar tarafından havaya uçurulan ve havaya uçurulması kaçınılmaz olan eski mülkiyet ilişkilerinin çerçevesi içine sıkıştırmak ister. Bu sosyalizm, her iki durumda da, hem gerici, hem ütopyacıdır.

Bu sosyalizmin son sözleri şunlardır: İmalâtta loncalar, tarımda pederşahî ilişkiler.

Ensonu, inatçı tarihsel gerçekler, kendikendini kandırmanın bütün uyuşturucu etkilerini dağıtınca, bu sosaylizm biçimi de azaplı bir kıvranışla son buldu.

c. *Alman Sosyalizmi, ya da «Gerçek» Sosyalizm*

FRANSA'NIN sosyalist ve komünist yazını, iktidardaki bir burjuvazinin baskısı altında doğan ve bu iktidara karşı girişilmiş savaşımın bir anlatımı olan bu yazın, Almanya'ya, bu ülkedeki burjuvazi henüz feodal mülkiyetle çatışmasına yeni başladığı bir sırada getirildi.

Alman filozofları, yarı-filozofları ve **dehası kendinden menkul yazarlar** bu yazına hevesle sarıldılar; ancak, bu eserler Almanya'ya göç ederken, Fransa'nın toplumsal koşullarının da onlarla birlikte göç etmediğini unutarak... Bu yazın, Alman toplumsal koşullarıyla karşılaşınca, doğrudan pratik anlamını tümden yitirdi ve sırf edebî bir havaya büründü. Artık yalnızca "insan doğasının gerçekleşmesi" üzerine yararsız bir zihin oyunu olarak görünebilirdi. Böylelikle, XVIII. Yüzyıl Alman filozofları için, birinci Fransız Devrimi'nin istemleri, genel olarak "Pratik Akıl"ın istemlerinden başka bir şey olmadı; devrimci Fransız burjuvazisinin istemleri de, onların gözünde sırf İradenin, olmak zorunda olduğu gibi İradenin, genellikle gerçek insan İradesinin yasaları gibi göründü.

Alman **yazarlarının** yaptığı tek çalışma, yeni Fransız düşünlerini kendi eski felsefî bilinçleriyle uyumlu duruma getirmekten, ya da daha doğrusu kendi felsefî görüşlerinden hareket ederek Fransız düşünlerini benimsemekten başka bir şey değildi.

Bu benimseyiş, tıpkı bir yabancı dilin benimsenmesi gibi, çeviri yoluyla oldu.

Putperest antik çağın klasik eserlerinin bulunduğu elyazmalarının üstüne, keşişlerin, nasıl Katolik Azizlerinin saçmasapan yaşam öykülerini yazdık-

ları pek iyi bilinir. Alman yazarları da küfür niteliğindeki Fransız yazınına bunun tam tersini yaptılar; Fransız orijinalinin altına hemen kendi felsefî saçmalıklarını yazdılar. Örneğin, paranın ekonomik fonksiyonları üzerindeki Fransız eleştirilerinin altına "İnsan Doğasının Yabancılaşması" diye yazdılar; burjuva devlet üzerindeki Fransız eleştirisinin altına da "Soyut Evrenselliğin Egemenliğine Son Verilmesi" diye yazdılar; ve bu iş böylece gitti.

Fransız tarih eleştirilerinin arkasına karaladıkları bu felsefî lâfazanlıklarını da, "Eylem Felsefesi", "Gerçek Sosyalizm", "Alman Sosyalizm Bilimi", "Sosyalizmin Felsefî Temeli" vb. diye vaftiz ederek sundular vb..

Fransız sosyalist ve komünist yazını böylelikle tamamen iğdiş edilmiş oldu. Ve, bu yazın Alman'ın elinde, bir sınıfın bir başka sınıfla savaşımını anlatır olmaktan çıktığı için, Alman "Fransız tek-yanlılığını" aştığını, ve, gerçek gereksinimleri değil, gerçeğin gereksinimlerini, proletaryanın çıkarlarını değil, hiçbir sınıfa ait olmayan, gerçekliği olmayan, yalnızca felsefî fantezinin sisli dünyasında varolan İnsan Doğası'nın, genel olarak insanın gereksinimlerini orunladığını sandı.

Öğrencilik ödevini böylesine ağırdan ve ciddiye alan ve kendi satılık malını böylesine şarlatanca göklere çıkaran bu Alman Sosyalizmi, ukalâca masumluğunu zamanla yavaş yavaş yitirdi.

Alman ve özellikle Prusya burjuvazisinin feodal aristokrasiye ve krallık düzenine karşı savaşı, bir başka deyişle, liberal hareket, daha ciddileşti.

Bununla, "Gerçek" Sosyalizme, sosyalist istemlerle politik harekete karışmak için, liberalizme karşı, temsilî hükümete karşı, burjuva rekabetine karşı, burjuva basın özgürlüğüne, burjuva hukuka, burjuva özgürlük ve eşitliğine karşı geleneksel lânetleri savurmak ve yığınlara bu burjuva akımıyla kazanacak hiçbir şeyleri bulunmadığı, her şeyi kaybedecekleri yolunda söylevler çekmek için çoktandır bekledi-

ği fırsat verilmiş oldu. Alman Sosyalizmi, tam zamanında, ahmakça bir yankısı olduğu Fransız eleştirisinin, modern burjuva toplumu ve ona karşılık düşen ekonomik varlık koşullarına ve bunlara karşılık düşen politik yapıya, yani Almanya'da henüz elde edilmesi gereken şeylere dayandığını unuttu.

Papazlardan, profesörlerden, taşra beylerinden ve memurlardan maiyetiyle birlikte, mutlakiyetçi hükümetler için, bu, kendilerini tehdit eden burjuvaziye karşı sevinçle karşılanan bir korkuluk olarak işe yaradı.

Tam o sırada, aynı hükümetlerin Alman işçi sınıfının ayaklanmaları için kullandıkları kırbaç ve kurşun biçimindeki acı haplardan sonra, bu, bir mutlu son olmuştu.

Bu "Gerçek" Sosyalizm, böylelikle, Alman burjuvazisine karşı, hükümetler için bir savaş silâhı hizmeti görürken, bir yandan da doğrudan doğruya gerici bir çıkarı, hamgörüşlü Alman küçük burjuvasının çıkarını orunluyordu. Almanya'da bir XVI. Yüzyıl kalıntısı olan ve o zamandan buyana çeşitli biçimler altında daima varolan **küçük burjuva** sınıfı, bugünkü toplumsal düzenin gerçek tabanını oluşturur.

Bu sınıfı olduğu gibi sürdürmek, Almanya'daki şimdiki durumu hiç değiştirmemek demektir. Burjuvazinin sanayide ve politikada üstünlüğü, bir yandan sermaye birikimi, bir yandan da devrimci bir proletaryanın ortaya çıkması yüzünden, bu sınıfı kesin bir yıkımla tehdit etmektedir. "Gerçek" Sosyalizm, işte bu iki kuşu bir taşla vuracak şeymiş gibi karşılandı. Bir salgın gibi yayıldı.

Alman sosyalistleri, hafif spekülasyon kumaşlarından, belâgatlerinin ince çiçekleriyle süslenmiş mariz bir duygululuk çiğiyle nemli, geniş bir elbise yaptılar ve bunu "sonsuz gerçekler"inin iskeletine giydirdiler. Bu iş, böyle bir ortamda metalarının sürümünü artırmaktan başka bir sonuç vermedi.

Alman Sosyalizmi ise, küçük burjuva dargörüşlülüğünün, zevksizliğinin tumturaklı oruncusu olarak yazgısını her geçen gün daha fazla benimsedi.

Bu sosyalizm, Alman ulusunun örnek ulus, Alman küçük burjuvasının da tipik insan olduğunu resmen ilân etti. Bu örnek insanın tüm alçaklıklarına, gerçekte olduğunun tam tersi, ulu ve sosyalistçe gizli bir anlam verdi. Bu akım, komünizmin "zorbaca yıkıcı" eğilimine doğrudan karşıçıkarak, her türlü sınıf savaşımını tepeden ve tarafsız bir küçümseyişle karşıladığını ilân edecek kadar ileri gitti. Bir iki istisna dışında, şu anda (1847) Almanya'da piyasaya sürülen bütün sözde sosyalist ve komünist yayınlar, bu berbat, sinir bozucu yazına girerler[7].

2. TUTUCU SOSYALİZM, YA DA BURJUVA SOSYALİZMİ

BURJUVAZİNİN bir bölümü, burjuva toplumunun varlığını sürekli olarak güven altına alabilmek için toplumsal dertleri onarmaya isteklidir.

Ekonomiciler, insanseverler, insaniyetçiler, işçi sınıfının durumunu düzeltmek için çalışanlar, yoksullara yardım işlerini örgütleyenler, hayvanlara eziyet edilmesini önleme derneklerinin üyeleri, ılımlılık bağnazları, kıyıda bucakta saklı daha akla gelebilecek her türlü reformcular bu kesime girerler. Üstelik bu burjuva sosyalizmi, işlenip bir tümü oluşturan eksiksiz sistemler durumuna getirilmiştir.

Proudhon'un **Philosophie de la Misére**'i (Sefaletin Felsefesi) buna örnek gösterilebilir.

Sosyalist geçinen burjuvalar, modern toplum koşullarının sağladığı bütün nimetleri, bunlardan zorunlu olarak doğan savaşım ve tehlikeler olmaksızın

---

7 1848'in devrim fırtınası bu külüstür eğilimi süpürüp attı, öncülerini de sosyalizmle beceriksizce uğraşmayı sürdürme tutkularından kurtardı. Bu eğilimin baş oruncusu ve klasik tipi Bay Karl Grün'dür. [Engels'in 1890 tarihli almanca baskıya notu.]

isterler. Onlar, devrimci ve parçalayıcı öğeleri dışında, bugünkü toplum biçimini olduğu gibi sürdürmekten yanadırlar. Burjuvazi olsun ama, proletarya olmasın isterler. Burjuvazi elbette ki, kendisinin en üstün durumda bulunduğu dünyayı en iyi dünya sayar; ve burjuva sosyalizmi, bu rahat anlayışı geliştirerek oldukça eksiksiz çeşitli sistemlere ulaştırır. O, proletaryanın bu gibi bir sistemi uygulamasını ve böylelikle doğruca toplumsal Yeni Kudüs'e yürümesini istemekle, gerçekte proletaryanın mevcut toplumun sınırları içinde kalmasını, ama burjuvaziyle ilgili bütün nefret dolu düşünlerini kafasından atmasını istemiş olmaktadır.

Bu sosyalizmin ikinci ve daha pratik, ama daha az sistemli bir biçimi, yalnızca basit bir politik reformun değil, ancak, maddî varlık koşullarında, ekonomik ilişkilerde yapılacak bir dönüşümün onların yararına olabileceğini göstererek, her devrimci hareketi işçi sınıfının gözünden düşürmeye çalıştı. Bununla birlikte, sosyalizmin bu biçimi, maddî geçim koşullarındaki dönüşümlerden asla burjuva üretim ilişkilerinin kaldırılmasını ve ancak bir devrimle gerçekleştirilebilecek bir ortadan kaldırmayı anlamaz; bu ilişkilerin sürekli varlığına dayanan idarî reformları, sermaye ile emek arasındaki ilişkilere hiçbir bakımdan ilişmiyecek, ama olsa olsa burjuvazi bakımından kendi egemenlik masraflarını azaltacak ve devlet bütçesini hafifletecek reformları anlar.

Burjuva sosyalizmi, ancak bir söylev biçimine büründüğü zaman ve ancak o zaman uygun anlatımını bulur.

Özgür ticaret: işçi sınıfının yararınadır! Himayeci gümrük resimleri: işçi sınıfının yararınadır! Hapishane ıslahatı: işçi sınıfının yararınadır! Burjuva sosyalizminin son sözü ve ciddî olarak söyleyeceği tek söz, işte budur.

Hepsi şu tümceyle özetlenebilir: Burjuva —işçi sınıfının yararına— burjuvadır.

3. ELEŞTİRİCİ-ÜTOPYACI SOSYALİZM VE KOMÜNİZM

HER büyük çağdaş devrimde, Babeuf ve ötekilerin yazılarında olduğu gibi, proletaryanın istemlerini her zaman dile getirmiş olan yazının burada sözünü etmiyeceğiz.

Proletaryanın, kendi hedeflerine ulaşmak için, feodal toplumun yıkıldığı evrensel heyecan anlarındaki ilk doğrudan girişimleri, bu sınıfın o zamanki gelişmemiş durumundan ötürü ve aynı zamanda kurtuluşu için ekonomik koşulların, henüz yaratılmamış olan ve ancak gelmekte olan burjuva çağında yaratılabilen koşulların yokluğundan ötürü, zorunlu olarak başarısızlığa uğradı. Proletaryanın bu ilk hareketlerine eşlik eden devrimci yazın, zorunlu olarak gerici bir nitelikteydi. Bu yazın, evrensel zahitliği [bir lokma bir hırka zihniyetini - ç.] ve en kaba biçimiyle toplumsal eşitliği telkin ediyordu.

Haklı olarak sosyalist ve komünist sistemler denilen, St. Simon, Fourier, Owen ve ötekilerin sistemleri, proletarya ile burjuvazi arasındaki savaşımın yukarıda anlatılan ilk gelişmemiş döneminde ortaya çıktılar (bakınız, bölüm I., Burjuvalar ve Proleterler).

Bu sistemlerin kurucuları, sınıf çatışmalarını ve egemen toplum biçimindeki parçalayıcı öğelerin etkisini gerçekten görebilmişlerdir. Ama, daha çocukluk çağında olan proletarya, onlara, herhangi bir tarihsel girişkenliği, ya da bağımsız politik hareketi olmayan bir sınıf gibi görünmüştür.

Sınıf çatışmasının gelişmesi, sanayinin gelişmesine ayak uydurduğu için, içinde yaşadıkları durumda, proletaryanın kurtuluşunun maddî koşullarını göremediler. Bundan ötürü, onlar da, bu koşulları yaratacak yeni bir toplum bilimi, yeni toplumsal yasalar aramışlardır.

Tarihsel hareket, icat ettikleri kişisel harekete, tarihin yarattığı kurtuluş koşulları fantezilerinden çıkan koşullara, ve, proletaryanın kendiliğinden ya-

vaş yavaş gelişen sınıf örgütlenmesi de, bu mucitlerin özel olarak buldukları bir toplum kuruluşuna boyuneğecektir. Onların gözünde, geleceğin tarihi, kendi toplumsal planlarının propagandasına ve gerçeğe uygulanmasına göre belirlenecektir.

Planlarını çizerken, işçi sınıfının çıkarlarını, en çok acı çeken sınıf olduğu için, korumanın bilincindedirler. Proletarya onlar için, ancak en çok acı çeken sınıf niteliğiyle vardır.

Sınıf savaşımının ilkel biçimi ve içinde yaşadıkları toplumsal durum, bu tür sosyalistlerin, kendilerini her türlü sınıf çatışmasının üstünde görmelerinin nedeni olmuştur. Onların istediği, toplumun her üyesinin, hattâ en iyi durumda olanının da koşullarının düzelmesidir. Bundan ötürü, onlar, sınıf ayrımı yapmadan, —hayır, egemen sınıfı elüstünde tutarak— genel olarak topluma çağrıda bulunurlar. Çünkü, insanlar birkez sistemlerini anladıktan sonra, mümkün olan en iyi toplum için bunun en iyi plan olduğunu nasıl görmezlik ederler?

Böylelikle, tüm politik eylemi ve özellikle tüm devrimci eylemi reddederler; amaçlarına barışçı yollarla ulaşmak isterler, ve, zorunlu olarak başarısızlığa uğramaya mahkûm küçük deneylerle, örnekler göstererek, yeni toplumsal Tanrı Buyruğunun yolunu döşemeye çabalarlar.

Proletaryanın henüz hiç gelişmemiş olduğu ve kendi durumuyla ilgili olarak ancak hayalî bir anlayışa sahip bulunduğu bir zamanda çizilen, geleceğin toplumuna ilişkin bu ütopik resimler, bu sınıfın içgüdüyle ulaştığı toplumun genel bir yeniden-kuruluşu özlemini yansıtmaktadır.

Ama, bu sosyalist ve komünist yayınlar, aynı zamanda, içlerinde bir eleştiri öğesi taşırlar. Kurulu toplumun bütün temellerine saldırırlar. Onun için bunlar, işçi sınıfının aydınlanması için çok değerli malzemeyle doludurlar. Bu yayınlarda gelecek toplum bakımından önerilen —kentle köy arasındaki karşıtlığı, aileyi, sanayinin özel kişiler hesabına iş-

letilmesini ve ücret sistemini kaldırmak, toplumsal uyumu sağlamak, devlet görevlerini yalnızca üretimi denetlemeye çevirmek gibi— pratik önlemler; bütün bu öneriler, yalnızca, o zaman henüz belirmeye başlamış olan ve bu yayınlarda henüz aydınlanmamış ve tamamlanmamış ilk biçimleriyle boygösteren sınıf çatışmalarının ortadan kalkması gereğine işaret etmektedir. Onun içindir ki, bu öneriler katıksız ütopyacı bir niteliktedir.

Eleştirici - Ütopyacı Sosyalizm ve Komünizmin anlamlılığı, tarihsel gelişmeye ters yöndedir. Çağdaş sınıf savaşımı geliştiği ve belirli bir biçim aldığı oranda, hayale bağlanarak bu savaşım dışında kalış, bu savaşıma karşı yöneltilen hayalî saldırılar, giderek bütün pratik ve teorik değerlerini yitirmektedir. Bu yüzdendir ki, bu sistemlerin kurucuları, birçok bakımlardan devrimci oldukları halde, onların tilmizleri her zaman gerici tarikatlar kurmuşlardır. Çünkü bunlar, proletaryanın tarihsel evrimi karşısında, ustalarının eski düşünlerini sürdürmekte direnmektedirler. Onun için, bunlar, dönmez bir kararlılıkla sınıf savaşımını küllendirme ve sınıf çatışmalarını uzlaştırma yolunda çaba gösterirler. Hâlâ, toplumsal ütopyalarının deneylerle gerçekleştirilmesinin, dünyadan yalıtılmış **"phalanstére"**, "Yurt İçi Kolonileri" kurulmasının, —Yeni Kudüs'ün formaları sekize katlı cep kitabı boyunda baskısı olan— yeni bir "Küçük İcaria"nın[8] düşünü görürler ve bütün bu havadaki şatoları gerçekleştirmek için de burjuvanın yüreğine ve burjuva yardımseverlerin keselerine seslenirler. Ve, derece derece, yukarıda tanıttığımız gerici - tutucu sosyalistlerin kategorisine batarlar; onlardan biricik ayrımları, daha sistemli ukalâlıkları ve kendi

8 **Phalanstére**'ler, Charles Fourier'in planına göre kurulacak sosyalist kolonilerdi. **Icaria** Cabet'in kendi ütopyasına ve sonra da Amerika'da kurulan komünist kolonisine verdiği addı. [**Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.**]

"Yurt içi koloniler" [Home Colonies], Owen'in kendi komünist örnek toplumlarına verdiği addı. **Phalanstére**'ler Fourier'in planladığı halk saraylarının adıydı. **Icaria** ise, Cabet'in kendi komünist kurumlarına, çizdiği ütopyacı düş ülkesine verdiği addı. [**Engels'in 1890 tarihli almanca baskıya notu.**]

toplum bilimlerinin mucizeli etkileri üzerine besledikleri bağnazca ve batıl inançlarıdır.

Bu yüzden de, işçi sınıfının girişeceği her tür politik eyleme şiddetle karşıçıkarlar; onlara göre, bu türden eylem yeni Tanrı Buyruğuna ancak körükörüne bir inançsızlıktan ileri gelebilir.

İngiltere'de Owen'ciler Chartist'lere, Fransa'da Fourier'ciler de **Réformistler'e*** karşıçıkmışlardır.

IV
MEVCUT MUHALEFET PARTILERİYLE İLİŞKİLERİ BAKIMINDAN KOMÜNİSTLERİN DURUMU

KOMÜNİSTLERİN İngiltere'deki Chartist'ler, Amerika'daki Tarım Reformcuları gibi mevcut işçi sınıfı partileriyle ilişkileri, ikinci bölümde açıklanmıştır.

Komünistler kısa erimli amaçların gerçekleştirilmesi, işçi sınıfının geçici çıkarlarının korunması için savaşım yürütürler; ama onlar aynı zamanda, mevcut hareket içinde geleceğin hareketini orunlarlar ve onun gereğini yerine getirirler. Fransa'da komünistler tutucu ve radikal burjuvaziye karşı Sosyal Demokratlarla[9] bağlaşık durumdadırlar, ama büyük Devrim'den buyana süregelen geleneksel söz kalıplarına ve hayallere karşı eleştirici bir durum alma hakkını elden bırakmıyorlar.

İsviçre'de Radikalleri destekliyorlar, ama, bu partinin bir bölümünün Fransız anlamında Demokratik Sosyalistler, bir bölümünün de radikal burjuvalar

---

* Bununla, Paris'te 1843'ten 1850'ye dek yayınlanan **Le Réforme** gazetesinin yandaşları kastedilmektedir.

9 O zamanlar, parlamentoda, Ledru-Rollin'in, teoride Louis Blanc'ın yazında **Réforme**'un orunladığı parti. Sosyal Demokrasi adı, bu mucidlerin ağzında demokrat ya da cumhuriyetçi partinin az-buçuk sosyalizm bulaşmış bölümü anlamına geliyordu. [**Engels'in 1888 tarihli ingilizce baskıya notu.**]

Fransa'da o zaman kendisine demokratik-sosyalist diyen partiyi politika alanında Ledru-Rollin, yazında Louis Blanc orunluyordu; dolayısıyla onlar, bugünkü Alman Sosyal Demokratlarından ölçülemiyecek kadar farklıydılar. [**Engels'in 1890 tarihli almanca baskıya notu.**]

olan çelişik öğelerden oluştuğu olgusunu gözden kaçırmıyorlar.

Polonya'da, ulusun kurtuluşunun baş koşulu olarak bir tarım devrimi üstünde ısrarla duran partiyi, Krakovya'daki 1846 ayaklanmasını yöneten partiyi tutuyorlar.

Almanya'da, mutlakiyetçi krallığa, feodal-senyör tahakkümüne ve küçük burjuvaziye* karşı, devrimci bir yolda hareket ettiği sürece burjuvaziyle birlikte savaşım veriyorlar.

Ama, Alman işçilerinin, saatı gelip çattığı zaman, burjuva düzeni tarafından yaratılan sosyal ve politik koşulları, burjuvaziye karşı bir silâh haline getirebilmeleri için, Almanya'da gerici sınıflar yıkılır yıkılmaz, burjuvazinin kendisine karşı bir savaşa girişmenin mümkün olabilmesi için, burjuvazi ile porletarya arasındaki sert çelişmenin bilincini işçilerde mümkün olan en açık biçimiyle uyandırmayı hiçbir zaman savsaklamıyorlar.

Komünistler dikkatlerini en çok Almanya üstüne çeviriyorlar, çünkü bu ülke, Avrupa uygarlığının daha ileri koşullarında, XVII. Yüzyılda İngiltere'de, XVIII. Yüzyılda Fransa'da olandan çok daha gelişmiş bir proletarya ile yapılmak durumundaki bir burjuva devriminin eşiğindedir, ve bunun sonucu, Almanya'daki burjuva devrimi, onun hemen ardından gelecek bir proletarya devriminin ilk adımı olacaktır.

Kısacası, komünistler her yerde, kurulu sosyal ve politik düzene karşı, her tür devrimci hareketi desteklerler.

Onlar, bütün bu hareketlerde, o andaki gelişme derecesi ne olursa olsun, mülkiyet sorununu hareketin temel sorunu olarak ön plana çıkarırlar.

Ve ensonu, onlar, her yerde, bütün ülkelerin de-

---

* Almancası Kleinbürgerei. Marx ve Engels, bu terimi kentli küçük burjuvazinin içindeki gerici öğeleri anlatmakta kullanıyorlardı.

mokratik partileri arasında birlik ve anlaşmanın kurulması için çalışırlar.

Komünistler, görüşlerini ve amaçlarını gizlemeyi küçüklük sayarlar. Onlar, hedeflerine ancak, mevcut sosyal koşulları zorla devirerek ulaşmanın mümkün olduğunu açıkça ilân ederler. Varsın egemen sınıflar bir komünist devrimi korkusuyla titresinler. Proleterlerin zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri yoktur. Kazanacakları koca bir dünya var.

BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ, BİRLEŞİNİZ!

bilim ve sosyalizm yayınları

Manifest

der

Kommunistischen Partei.

Veröffentlicht im Februar 1848.

Proletarier aller Länder vereinigt euch.

London.

Gedruckt in der Office der „Bildungs-Gesellschaft für Arbeiter"

von J. E. Burghard.

46, LIVERPOOL STREET, BISHOPSGATE.

Komünist Partisi Manifestosu'nun 1848 Şubatında Londra'da almanca olarak yayınlanan ilk baskısının kapağı

7,5 Lira